

Laaja hyvinvointikertomus 2017–2021 ja hyvinvointisuunnitelma 2022–2025

SUOMUSSALMI

Sisällys

1. OSA I HYVINVOINTIKERTOMUS 2017–2021	3
2. Suomussalmen kunta hyvinvointi-, terveys- ja turvallisuustyön toimintaympäristönä	5
2.1 Kunnan HYTE-rakenteet	5
2.2 Mielenterveys ja ehkäisevä päihdetyö	5
2.3 Kulttuurihyvinvointi.....	5
2.4 Osallisuus.....	5
2.5 Liikunnan ja ravitsemuksen edistäminen	6
2.6 Tilastoa kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta	6
2.7 Turvallisuuden edistäminen	7
3. Kaikki ikäryhmät – yleiset indikaattorit	8
3.1 Väestörakenne ja huoltosuhde	8
3.2 Työllisyys	9
3.3. Koulutus- ja tulotasot.....	11
3.4 Huono-osaisuus.....	12
3.5 Turvallisuus.....	13
4. TEA-viisarit toiminnan mittareina.....	16
5. Lapset ja nuoret.....	20
5.1 Yleisesti lapsista ja nuorista.....	20
5.2 Kouluterveyskyselyn tuloksia	21
6. Työikäiset.....	23
7. Ikäihmiset	24
7.1 Yleisesti – ikäihmisten osuus väestöstä ja HYTE-työn keskeiset toimenpiteet	24
7.2 Poiminnat Helposti lähelläsi- +70-vuotiaiden hyvinvointiaamupäivän työpajasta 21.9.2021	26
8. Lopuksi – johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset.....	27
9. OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA VALTUUSTOKAUDELLE 2021–2025.....	28
9.1 Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset.....	28
9.2 Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat	28
9.3 Hyvinvointisuunnitelma	29
9.4 Painopistealueet ja kehittämiskohteet	29
10. OSA III VALTUUSTOKÄSITTELY	28
10.1 Suunnitelman laatijat	28
10.2 Suunnitelman hyväksyminen	28
Lähteitä ja sivustoja	29

1. OSA I HYVINVOINTIKERTOMUS 2017–2021

Kunnan täytyy seurata asukkaittensa hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin. Tähän tarkasteluun liittyy myös kunnan palveluissa tehtyjen toimenpiteiden seuranta – mitä toimenpiteitä kunta on tehnyt vastatakseen kuntalaisten hyvinvointitarpeisiin? (Terveydenhuoltolaki 1326/2010).

Kunnan merkitys kuntalaisten elämismaailmana on keskeinen, sillä kunta on niin asumisympäristö kuin keskeinen toiminnan ja palvelujen käyttämisen ympäristö (Anttiroiko 1991, 109). Näin ollen kunnan tekemillä toimenpiteillä niin ympäristön kuin palvelujen suhteen on paljon merkitystä kuntalaisten hyvinvointia ja turvallisuutta ajatellen.

Suomussalmen kunnan strategian 2017-2025 keskeisinä arvoina on mainittu rohkeus, yhteisöllisyys, luonto ja ympäristö sekä kulttuuri ja sivistys. Strategian tavoitteena on ollut muun muassa turvallinen ja mutkaton arki, kunnan johtamisen ja toiminnan uudistaminen digitaalisuutta hyödyntämällä sekä yhteisöllisyyteen liittyen se, että ketään ei jätetä. Hyvinvointi- ja turvallisuustyötä on toteutettu näihin arvoihin pohjautuen ja tämän kertomuksen ajatuksena on esitellä ja tuoda ilmi tehtyjä toimenpiteitä. Koronan vuoksi uusi valtuustokausi alkoi 1.8.2021, minkä vuoksi kertomuksen tarkastelujakso ulottuu myös vuoteen 2021. Pidemmän aikavälin kehityksen havaitsemiseksi indikaattorien eli kuvaajien vertailuvuodet alkavat vuodesta 2013.

Tätä hyvinvointikertomusta laadittaessa on hyödynnetty THL:n mittareita ja sähköistä hyvinvointikertomusta, kouluterveyskyselyn tuloksia, Suomussalmen kunnan strategiaa, vuosittaista hyvinvointikertomusta sekä strategiakyselyn 2022 tuloksia. Lisäksi kertomus sisältää TEAvisareiden osion, joka kuvaa kunnan panostusta kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen. TEAvisareilla mitataan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvien strategisten valintojen ja toimintojen vaikutusta kuntajohdon, kulttuurin, liikunnan, perusterveydenhuollon, perusopetuksen ja lukiokoulutuksen osa-alueilla.

Tämä laaja hyvinvointikertomus edustaa uutta toimintamallia Suomussalmen kunnan HYTE-työssä, sillä jatkossa hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelma ovat omia vuosittain tehtäviä asiakirjojaan, minkä lisäksi tehdään laaja hyvinvointikertomus ja -suunnitelma valtuustokausittain. Tavoitteena muutoksella on lisätä HYTE-työn huomiota ja painoarvoa, sillä toimielinten kokouksissa nämä asiakirjat käsitellään omina asioinaan eikä jatkossa enää osana talousarviokirjaa ja tilinpäätöstä. Lisäksi yksi keskeinen perustelu muutokselle on, että tarvittavat HYTE-indikaattorien ja TEAvisareiden tiedot eivät ehdi valmiiksi tilinpäätösaikataulujen mukaisesti – tavoitteena on myös

antaa lisää aikaa HYTE-työlle ja toiminnan sekä mittareiden analysoinnille. Koska tilinpäätöksen on vastattava talousarviota, on vielä vuoden 2021 osalta laaja hyvinvointikertomus myös entiseen malliin toteutettuna talousarviokirjassa. Kuitenkin uuden hyvinvointisuunnitelman hyväksymisen yhteydessä haluttiin lanseerata käyttöön myös uusi hyvinvointikertomuksen malli. Jatkossa tuo talousarviokirjassa ja tilinpäätöksessä oleva tavoitetaulukko löytyy siis erillisinä asiakirjoina toimivista hyvinvointisuunnitelmasta ja hyvinvointikertomuksesta.

2. Suomussalmen kunta hyvinvointi-, terveys- ja turvallisuustyön toimintaympäristönä

2.1 Kunnan HYTE-rakenteet

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä johtaa kunnan HYTE-ryhmä. Ryhmä kokoontuu noin kuukauden välein. Käytännön työtä koordinoi osa-aikainen hyvinvointikoordinaattori 20 prosentin työpanoksella. Hyvinvointikoordinaattorin tehtäviin kuuluvat mm. hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöstä huolehtiminen yhteistyössä kunnan kaikkien hallintokuntien, muiden toimijoiden sekä alueellisten toimijoiden kanssa. Toimenkuvaan kuuluu hyvinvointikertomuksen painopistealueisiin keskittyvä HYTE-työ, hyvinvointikertomustyön koordinointi, raportointi HYTE-työstä, hyvien käytäntöjen ja ennaltaehkäisevien prosessien ja toimintamallien levittäminen, hyvinvointia ja terveyttä edistävien palvelujen kehittämiseen osallistuminen ja sisäinen ja ulkonen HYTE-viestintä sekä kansallisten terveyden edistämisen ja hyvinvointiohjelmien toimeenpanon tukeminen

Hyvinvointikoordinaattori toimii myös yhteyshenkilönä muiden toimijoiden kuten kolmannen sektorin, järjestöjen, yhdistysten, yritysten, kuntien, maakunnan ja kansallisessa ennaltaehkäisevässä työssä. HYTE-työn koordinoinnin kumppanina toimivat erilaiset verkostot, kuten Kainuun alueellinen hyteverkosto ja erilaiset hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen teemaverkostot. Kunnan keskushallinto hallinnoi hyvinvointityötä.

2.2 Mielenterveys ja ehkäisevä päihdetyö

Yleisen hyte-työn osana kunnilla on erillislakiin perustuva velvollisuus tuottaa rakenteet myös ehkäisevään mielenterveys- ja päihdetyöhön. Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä/ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva työryhmä. Lakisääteisen ohjaavan ryhmän kokoonkutsujana toimii nuorisosihteeri, joka toimii myös EPT-päihdetyöstä vastaavana yhdyshenkilönä. Ehkäisevän päihdetyön ja edistävän ja ehkäisevän mielenterveystyön suunnitelma 2022-2025 on laadittu ja päivitetty ja on osa laajaa hyvinvointikertomusta 2022-2025 (liitteenä). Muutosten ja henkilövaihdosten vuoksi työryhmän toiminta on ollut tauolla, mutta työryhmän toimintaa jatkuu syksyllä 2022.

2.3 Kulttuurihyvinvointi

Kunnassa toimii kokoaikainen kulttuurituottaja. Laajaan hyvinvointisuunnitelmaan 2022-2025 on laadittu kulttuurihyvinvointisuunnitelma (liitteenä) tarkoituksena nostaa hyvinvointia ja terveyttä edistävä kulttuuritoiminta osaksi kunnan hyte-työtä. Kulttuuripalvelut vahvistavat hyvinvointia, parantavat ihmisen elämänlaatua ja kokonaisvaltaista hyvinvointia, tarjoavat myös tilaisuuden osallistua ja tehdä itse ja voivat vähentää osaltaan yksinäisyyttä ja edistää yhteisöllisyyttä. Yhteistyö kulttuurituottajan ja hyvinvointikoordinaattorin kanssa tarkoitus rakentaa säännölliseksi toiminnaksi. Sivistystoimi hallinnoi kulttuuritoimintaa.

2.4 Osallisuus

Osallisuus merkitsee mukanaoloa, vaikuttamista sekä huolenpitoa ja yhteisesti rakennetusta hyvinvoinnista osalliseksi pääsemistä. Suomussalmella toimivat lakisääteiset vaikuttamistoimielimet: Vanhus- ja vammaisneuvosto sekä Nuorisovaltuusto. Lapsiparlamenttia ja säännöllistä asiakasraatitoimintaa ei ole. Työtä osallisuuden keinojen kehittämiseksi on tehty

oppilashuoltoryhmissä, koulujen oppilaskunnissa, vanhempainyhdistyksessä, seurakunnissa ja Liikenneturvallisuus-työryhmässä. Osallisuuden kehittämistä on kuitenkin lisättävä kaikilla osaluilla ja hallintokunnissa. Yksi huono-osaisuuden vähentämisen keinoista on osallisuuden voimistaminen

Toiminnallinen osallisuustoiminta organisoituu järjestölähtöisesti yhteistoimintatapaamisten myötä. Yhteistoimintatapaamiset ovat säännöllisiä tapaamisia kunnan ja eri järjestöjen kanssa. Tapaamisiin osallistuu eri järjestöjen edustajia, seurakunta, hyvinvointikoordinaattori, liikuntasihteeri, kulttuurituottaja ja elinvoimakoordinaattori tarkoituksena mm. osallisuustoiminnan edistämiseksi. Kunnan järjestöyhteyshenkilönä toimii elinvoimakoordinaattori.

2.5 Liikunnan ja ravitsemuksen edistäminen

Kunnassa toimii 80 % liikuntasihteeri ja tekninen toimi hallinnoi liikuntapaikkojen kunnossapitoa. Liikuntaolosuhteiden edistämiseksi on perustettu liikuntaolosuhteiden selvitystyöryhmä v. 2021, jonka tarkoituksena on kartoittaa tulevaisuuden kehittämiskohteet, haasteet sekä korjaus- ja kunnostustarpeet. Työryhmään kuuluu edustajia kunnan eri toimialoilta ja luottamushenkilöitä. Osana selvitystyötä toteutettiin kuntalaisille kysely (n=395). Selvityksen tarkoituksena on kartoittaa tämänhetkiset liikuntaolosuhteet ja luoda suuntaviivat kuntamme liikuntapaikkojen ja -alueiden palveluverkosta sekä kehittämistyöstä tuleville vuosille.

Paikallisten liikuntaseurojen ja liikuntajärjestöjen kanssa on aloitettu yhteistapaamiset koronapandemian jälkeen ja tapaamisia jatketaan säännöllisesti vuosittain. Liikuntasihteeri toimii myös hyvinvointikoordinaattorina. Kunnan liikuntatilojen käyttö on kuntalaisille maksutonta.

Kuntalaisilla on mahdollisuus saada liikuntaneuvontaa ja ravitsemusneuvontaa. Molemmat ovat Kainuun sotien tuottamia palveluja. Liikuntaneuvonta on maksutonta elintapaohjausta, joka on suunnattu terveytensä kannalta liian vähän tai ei ollenkaan liikkuville henkilöille. Liikuntaneuvonta sopii myös lapsille, nuorille ja perheille. Ravitsemusterapeutti on ravitsemuksen asiantuntija, joka ohjaa ja tukee ruoan valintaan ja syömiskäyttäytymiseen sekä sairauksien ravitsemushoitoon liittyvissä asioissa.

2.6 Tilastoa kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta

Kianta-opiston liikuntatarjonta vuonna 2021

Aine	Aineen nimi	Toteutuneet kurssit	Miehiä	Naisia	Osallistujat yhteensä	Tunteja toteutunut
8300	Tanssi	19	61	227	288	296
8310	Jumppa	25	40	383	423	341
8315	Senioreiden liikunta	18	48	180	228	258
8320	Sisäpyöräily, SandBell ja kahvakuula	12	47	92	139	176
8330	Kuntosali	4	13	19	32	32
8340	Jooga, venyttelyt, kehonhoolto, meditaat	27	29	338	367	354
8350	Muu terveysliikunta	11	62	63	125	186
8370	Erytysliikunta	3	30	24	54	47
	yhteensä	119	330	1326	1656	1690

Paikallisten urheiluseurojen harjoitus- ja kuntourheilutoiminta vuonna 2021

	Lasten harjoituskerrat	Harjoitukseen osallistuneet lapset	Aikuisten harjoituskerrat	Harjoitukseen osallistuneet aikuiset
YHT.	1 583	13 058	2 422	9 557

- liikuntaneuvonnan toteutumisesta?

2.7 Turvallisuuden edistäminen

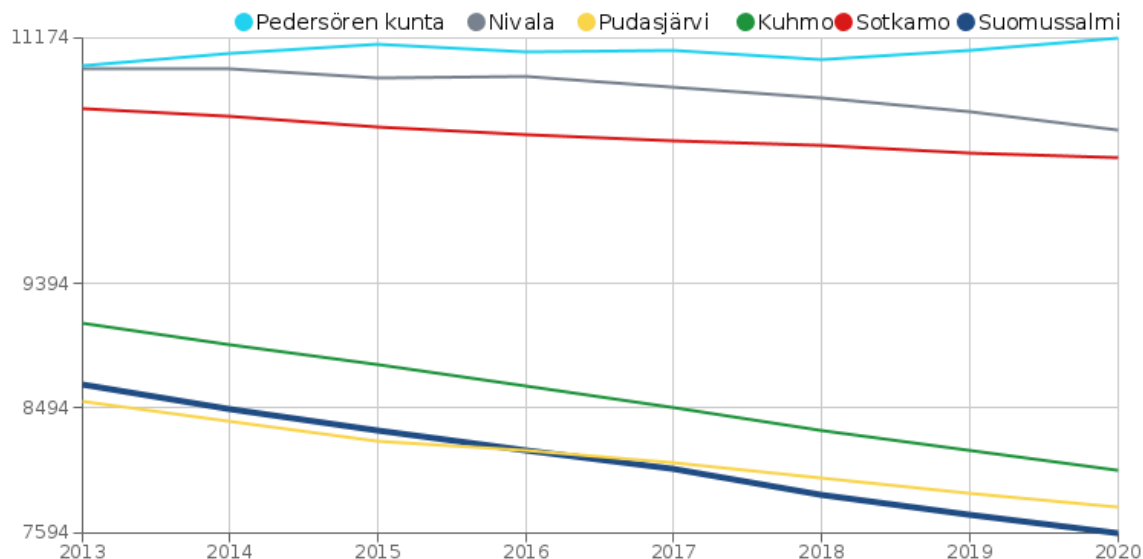
Suomussalmella ei ole laadittu paikallista turvallisuussuunnitelmaa tai perustettu paikallista monitoimijaista turvallisuustyöryhmää, joka veisi eteenpäin hyvinvoinnin edistämisen turvallisuusteemoja. Turvallisuus on osa hyte-ryhmän toimintaa, joten turvallisuusasiantuntija kutsutaan tarvittaessa ryhmän kokoonpanoon. Kainuun Pelastuslaitos huolehtii pelastustoiminnasta ja onnettomuuksien ehkäisystä koko Kainuun alueella. Kunnassa toimii aktiivinen liikenneturvallisuustyöryhmä, joka kokoontuu kaksi kertaa vuodessa. Paikallisen ryhmän lisäksi vuosittain kokoontuu Kainuu-Koillismaa liikenneturvallisuustyöryhmä.

Kainuun kuntien ateriapalvelujen tuottajat ovat yhteistyössä Kainuun pelastuslaitoksen kanssa laatineet 2021 Ruokapalvelujen valmiussuunnitelman. Kainuun evakuointisuunnitelma päivitettiin 2021 yhteistyössä kuntien, Kainuun Soten ja Kainuun pelastuslaitoksen kanssa. Kunnan valmiussuunnitelman päivittäminen aloitettiin 2021 (sis. strateginen valmiussuunnitelma ja operatiivinen valmiussuunnitelma).

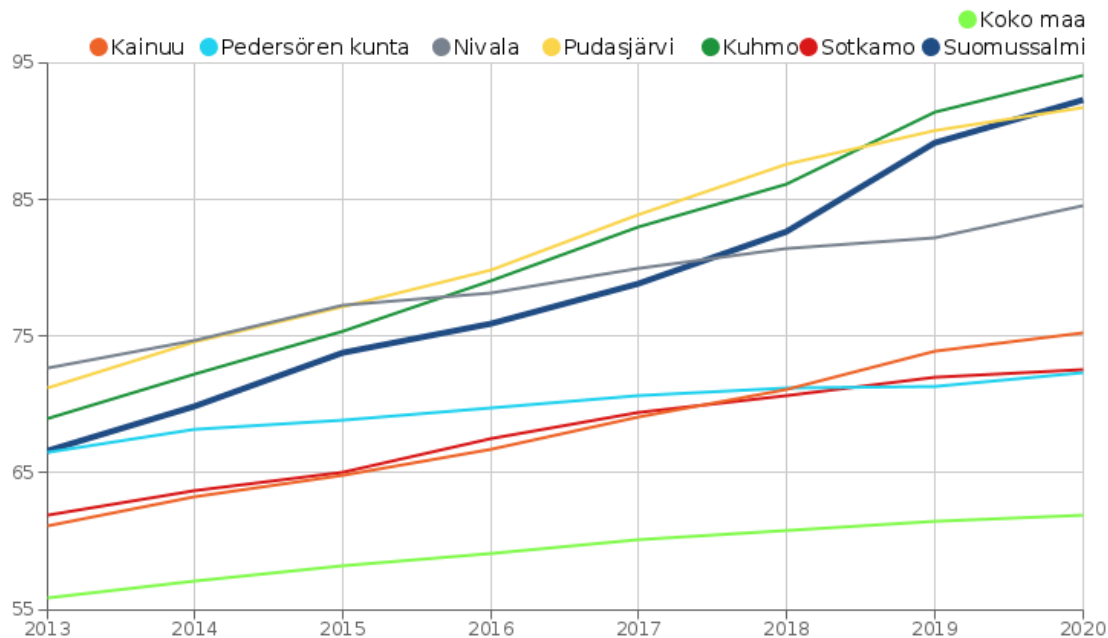
Kainuussa käynnistyi Kainuun Nuotan hallinnoima hanke Turvallisuutta Kainuun maaseudulle. Hankkeen tavoitteena muodostaa Kainuun maakunnan alueelle maaseudun alueellisia vapaaehtoisia pelastusryhmiä, jotka omalla toiminnallaan edistävät maaseudun yleistä turvallisuutta ja toimivat tarvittaessa pelastustoimen tai jonkun muun toimivaltaisen viranomaisen tai kunnan tukena poikkeavissa tilanteissa. Kunta on hankkeessa mukana.

3. Kaikki ikäryhmät – yleiset indikaattorit

3.1 Väestörakenne ja huoltosuhde

Kuva 1: Väestö 31.12.

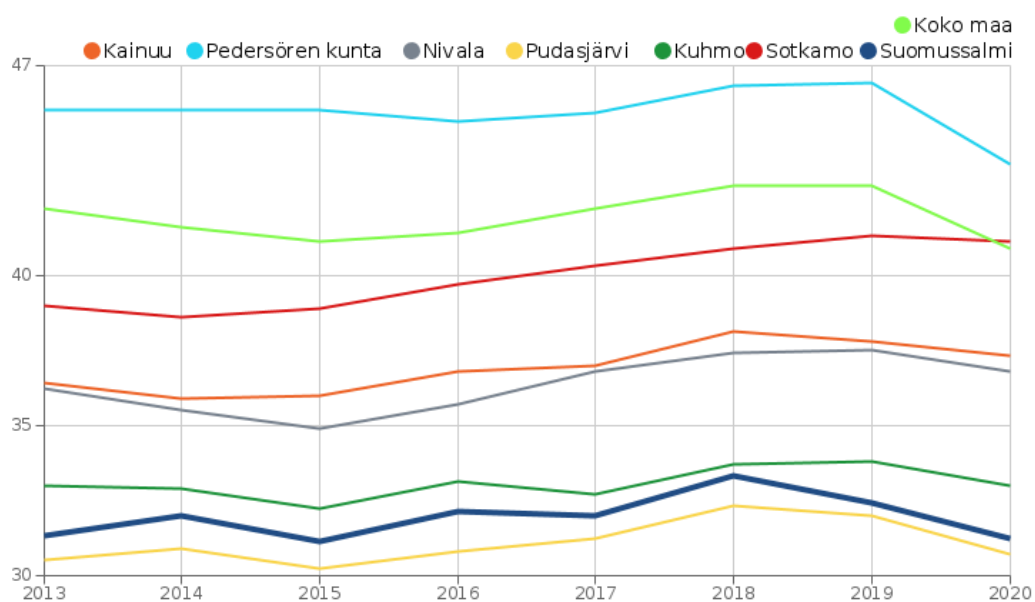
Kuva 2: Huoltosuhde, demografinen

Väkiluku on pienentynyt Suomussalmella noin tuhannella hyvinvointikertomuksen seuranta-ajanjaksolla. Nettomuutto on toki negatiivista, mutta jatkuvasti on kuolleita enemmän kuin syntyneitä. Tällä on vaikutuksensa väestön ikärakenteeseen ja sitä kautta väestölliseen huoltosuhteeseen, joka nousee koko ajan.

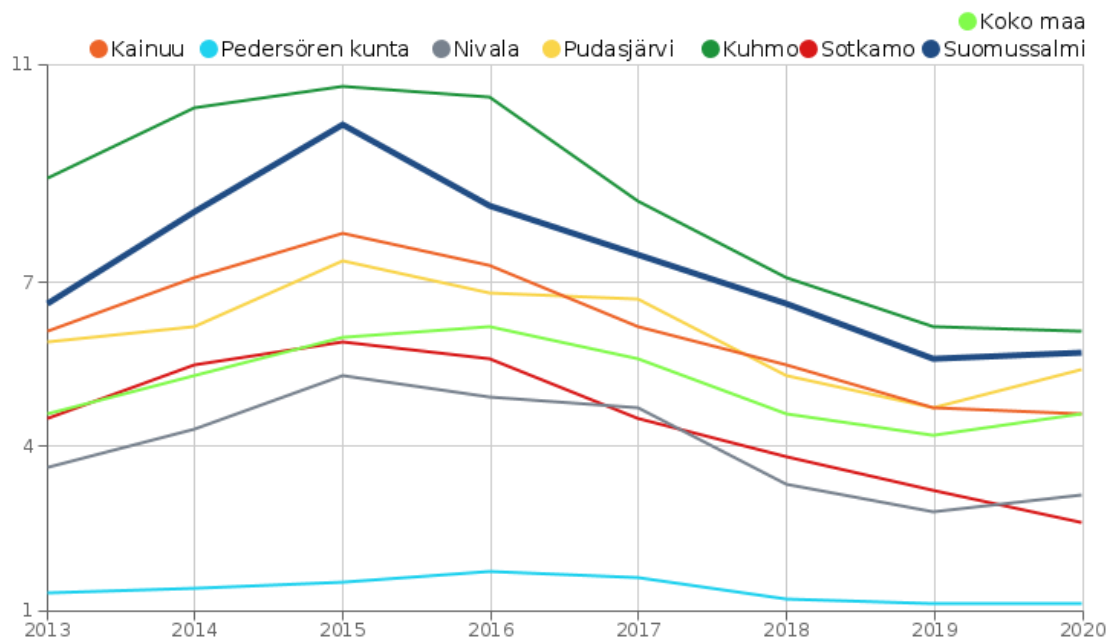

Väestön ikärakenteen muuttumisella on luonnollisesti vaikutusta myös palvelurakenteeseen, mutta toisaalta se pitää ottaa huomioon myös kunnan palvelujen saavutettavuudessa digitalisaation aikakaudella. Tärkeää on huolehtia siitä, että palvelut on saavutettavissa myös niille, joilla ei ole mahdollisuutta sähköiseen asiointiin. Suomussalmen kunnan strategiakyselyssä (2022) esille nousi esimerkiksi Kumppanuustalo, jossa järjestöillä on mahdollisuus kokoontua ja jossa on tietokone sekä nettiyhteys sähköisten palvelujen käyttöä varten. Myös kirjastolla ja Kianta-opistolla on keskeinen rooli sekä palvelujen että neuvonnan tarjoajina. Esimerkiksi kirjastolla on järjestetty yhteistyössä Kianta-opiston kanssa digiopastusta säännöllisesti viikoittain kaikille kuntalaisille.

3.2 Työllisyys

Kuva 3: Työlliset, % väestöstä

Kuva 4: Vaikeasti työllistyvät, % 15–64-vuotiaista

Suomussalmella työllisten määrä koko väestöstä on koko tarkastelujaksolla ollut vertailujoukon toiseksi alhaisin. Rakenteellinen työttömyys on toiseksi korkeinta, pahin vuosi oli 2015. Kuvaajaa tarkasteltaessa voidaan huomata, että kuntien käyrät noudattavat kuitenkin pitkälti samaa linjaa, mistä voidaan päätellä, että työllisyystilanne seuraa pitkälti valtakunnallista tilannetta ja esimerkiksi taloudellista tilannetta. On kuitenkin selvää, että yksityiskohtaisemmin tarkasteluna voidaan havaita eroja juuri vaikeasti työllistyvien osuudessa koko väestöstä.

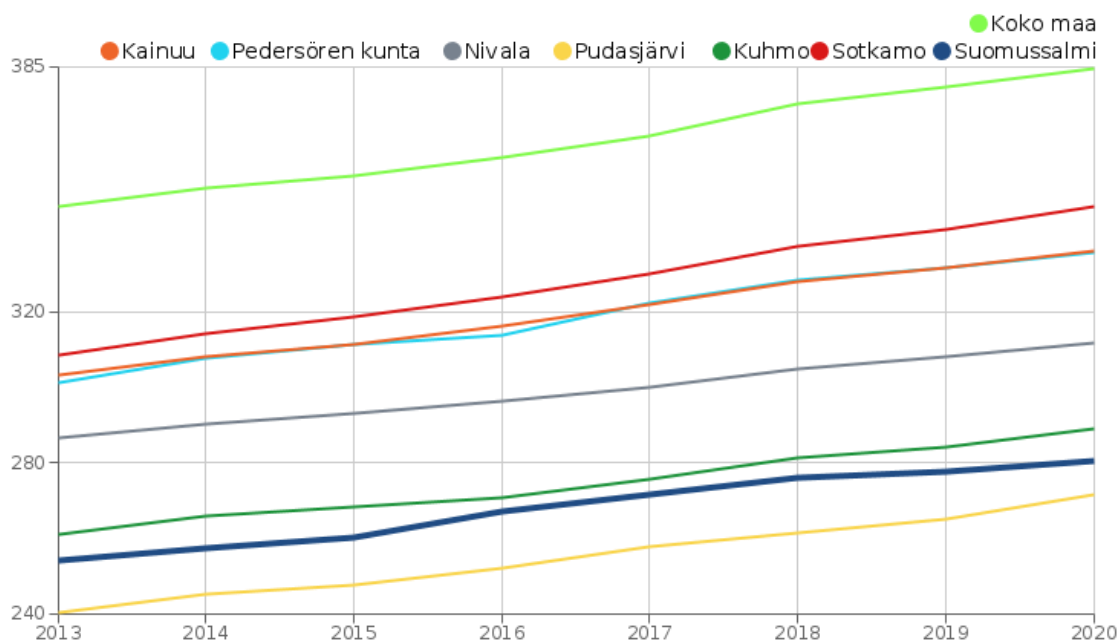
Suomussalmen kunnassa on kuitenkin tehty aktiivisesti toimenpiteitä työllistymistä koskien. Työllisyyspalvelujen ja aktiivisten työllistämistoimien tavoitteena on ollut tarjota pitkään työttömänä olleille aktivoivaa tekemistä ja toimeentuloa sekä pienentää kunnan Kelalle maksamaa työmarkkinatuen kuntaosuutta. Työpalvelukeskus Miilussa toteutettiin ESR-rahoitteinen sosiaalisen osallisuuden ja työllisyyden kehittämishanke Kujelma vuosina 2016–2018. Hankkeen tavoitteena oli tukea asiakkaiden osallisuutta ympäröivässä yhteiskunnassa taiteen ja luonnon keinoin. Hanke sisälsi niin ryhmämuotoista kuin yksilöllistä toimintaa sekä henkilökohtaista palveluohjausta ja työ- ja toimintakyvyn arviointia

Valtuustokaudella 2017-2021 tehtiin useita tärkeitä toimenpiteitä työllisyystilannetta koskien. Yksi hyvin keskeinen ja kunnassa näkyvä hanke oli Talentti-hanke, joka päättyi 31.5.2021. Hankkeen toiminta alkoi esiselvityshankkeen jälkeen 1.6.2018. Hankkeen keskiössä oli opinnollistaminen, opintoihin motivoiminen ja asiakkaiden yksilöllisen palveluohjauksen kehittäminen. Hanke ylitti sekä asiakasmäärätavoitteet että mukaan sitoutuneiden työnantajien määrälliset tavoitteet. Hankkeeseen osallistui 121 henkilöasiakasta, mikä on 24 enemmän kuin hankkeen tavoite.

Toinen merkittävä valtuustokaudella 2017-2021 tapahtunut muutos oli työllisyyspalvelujen siirto hallintopalvelusta elinvoimajärjestöjen toimialalle. Vuonna 2020 kuntaan perustettiin elinvoimajohtajan virka, missä yhteydessä työllisyyspalvelut siirrettiin elinvoimajohtajan alaisuuteen. Siirron perusteluna oli muun muassa yrityspalvelujen ja työllisyydenhoidon tarpeiden yhdistäminen eli toisin sanoen työnantajien ja työnhakijoiden parempi kohtaaminen.

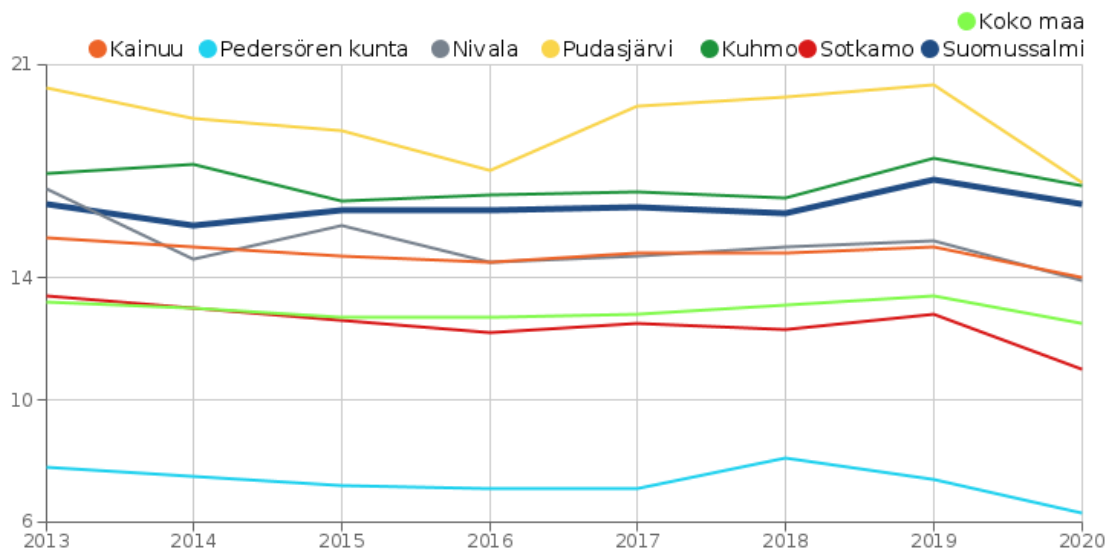
Yksi oletettavasti tulevaisuudenkin työllisyydenhoitoon vaikuttava asia on se, että kunnanhallitus päätti kunnan osallistumisesta työllisyyden kuntakokeiluun kokouksessaan 19.11.2019 § 215. Kuntakokeilu käynnistyi maaliskuun alussa 2021 ja päättyy oletettavasti 30.6.2023. Kainuun työllisyyden kuntakokeilussa ovat Suomussalmen lisäksi mukana Kajaani, Sotkamo, Kuhmo, Paltamo, Hyrynsalmi ja Ristijärvi. Kuntakokeilu tähtää osaltaan suunniteltuun TE-palvelujen siirtoon kunnille vuonna 2024. Työllisyyden kuntakokeilu on asiakaslähtöinen hanke, jossa tavoitteena on aina mahdollisimman ripeä työllistyminen.

3.3. Koulutus- ja tulotasot

Kuva 5: Koulutustasomittain

Peruskoulun jälkeen suoritettujen opintojen määrä nousee tasaisesti kaikkialla, mutta ero koko maan lukemaan on noin vuosi. Kaikille nuorille järjestyy jatko-opiskelupaikka, mutta tutkinnon suorittaminen voi jäädä kesken. Tätä asiaa tarkastellaan lasten ja nuorten osiossa.

Kuva 6: Kunnan yleinen pienituloisuusaste

Kunnan yleinen pienituloisuusaste on korkeampi kuin Kainuussa tai koko maassa keskimäärin. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden nuorten aikuisten määrä on Suomussalmella vähentynyt, samoin työkäisissä. Kuntalaisten käytettävissä olevat tulot ovat silti alle Kainuun ja Suomen keskiarvon. Ikäihmisten hyvinvointimittareissa täyttä kansaneläkettä saaneiden määrän laskeminen kertoo siitä, että eläkettä tulee myös muista lähteistä, mikä yleensä tarkoittaa parempaa tulotasoa.

3.4 Huono-osaisuus

Sokra-hankkeessa (sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke) on määritelty huono-osaisuutta inhimillisen, sosiaalisen ja taloudellisen ulottuvuuden kautta, ja laadittu ns. huono-osaisuusindikaattorit (Sotkanet.fi -palveluista koottu indikaattorijoukko). Huono-osaisuuden ulottuvuudet ovat:

- inhimillinen huono-osaisuus (104)
- huono-osaisuuden taloudelliset seuraukset (139)
- huono-osaisuuden sosiaaliset yhteydet (116)

Inhimillisen huono-osaisuuden mittareita ovat koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, nuorisotyöttömyys, pitkäaikaistyöttömyys, toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet ja kunnan yleinen pienituloisuusaste.

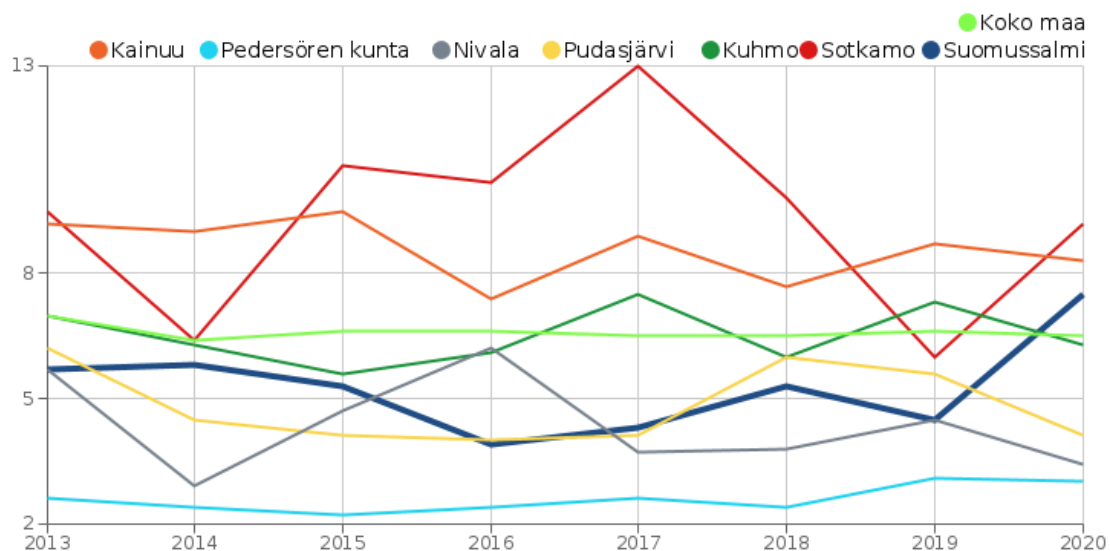
Huono-osaisuuden sosiaaliset seuraukset mitataan mittareilla kodin ulkopuolelle sijoitetut 0–17-vuotiaat, poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset, päihteiden vaikutuksen alaisena tehdyistä rikoksista syylliseksi epäillyt ja 17-vuotiaat lapset, joista on tehty lastensuojeluilmoitus.

Huono-osaisuuden taloudelliset yhteydet mitataan mittareilla kunnan osarahoittama työmarkkinatuki, lastensuojelun laitos- ja perhehoidon nettokäyttökustannukset, aikuisten mielenterveyden avohoitokäynnit, päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidetut potilaat ja täydentävä toimeentulotuki.

Diakin karttasivuston (<https://diak.shinyapps.io/karttasovellus/>) mukaan inhimillinen huono-osaisuus ja huono-osaisuuden sosiaaliset seuraukset näyttäytyy Suomussalmella keskimääräisenä koko Suomeen verrattuna. Taloudellisen yhteyden huono-osaisuutta on Suomussalmella puolestaan keskimääräistä enemmän. Indikaattorivertailussa Suomussalmen erityisenä haasteena on täydentävä toimeentulotuki (150) ja aikuisten mielenterveyden avohoitokäynnit (219).

Huono-osaisuuden vähentämisessä keskeistä on osallisuuden voimistaminen. Osallisuus tarkoittaa sitä, että ihminen kokee olevansa merkityksellinen ja kuuluvansa johonkin yhteisöön sekä voivansa vaikuttaa omaan elämäänsä ja yhteisiin asioihin. Osallisuuden lisääntyessä huono-osaisuus vähenee ja hyvinvointi vahvistuu. Seuraamalla erityisesti huono-osaisuusindikaattoreita voimme parantaa kuntalaisten hyvinvointia. Osallisuuden lisäämistä tukevat voimakkaasti myös TEAviisareiden tulokset (ks. luku 4), joiden perusteella usealla osa-alueella kehittämistä on juuri osallisuudessa. Esimerkiksi kuntajohdon osalta TEAviisarin mukaan osallisuuden tulos huono, mikä on erittäin tärkeää ottaa huomioon HYTE-toiminnan suunnittelussa.

3.5 Turvallisuus

Kuva 7: Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset / 1000 asukasta

Hyvinvoinnin ja terveyden tarkasteluun kuuluu myös turvallisuus, jonka indikaattorina tässä on mainittu Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten määrä. Suomussalmella turvallisuutta kuvaavat indikaattorit ovat aika hyvällä mallilla, mutta vuodesta 2019 vuoteen 2020 edellä mainittujen rikosten määrä on hiukan noussut. Suomussalmella ollaan kuitenkin koko Kainuun keskiarvon alapuolella.

Turvallisuus liittyy keskeisesti myös kunnan rooliin asuinympäristöä. Yksi Suomussalmen kuntastrategian 2017-2025 päätavoitteista on ollut se, että Suomussalmella arki sujuu turvallisesti ja mutkattomasti. Tämän turvallisuuden ja hyvinvoinnin lisäämisen keinoiksi on mainittu laadukkaat ja asiakaslähtöiset hyvinvointi- ja ympäristöpalvelut digitaalisuutta hyödyntäen.

Vesihuollon toimitusvarmuuden turvaamiseksi on tehty investointeja. Mm. Kirkonkylän vesihuollon varmistamiseksi on rakennettu Juntusrannantien viereen alavesiasema 150 m³ (2020) ja pienempi 5 m³ alavesiasema Materon hoitokodin läheisyyteen (2021). Ämmänsaaren vesitorni (ylävesiasema) on

pudistettu kesällä 2021. Kainuun pelastuslaitoksen käyttöön on rakennettu luonnonvesiasema, jolla turvataan veden saanti sammutustehtäviin, vaikka sähköt olisivat poikki.

Väestön terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyötä tehdään yhteistyössä Kainuun soten, kunnan kaikkien toimialojen, järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on sote-uudistuksen jälkeen hyvinvointialueen, kuntien ja muiden alueen toimijoiden yhteinen tehtävä. Ajankohtaista tilannekuvaa käydään läpi vuosittaisissa keskusteluissa Kainuun soten kuntakierroksilla. Vastaavan toimintatavan toivotaan jatkuvan aktiivisena myös hyvinvointialueen kanssa.

Kainuussa toimii alueellinen Hyte -verkosto, jonka muodostavat Kainuun soten ja kuntien hyte-koordinaattorit. Kuntiin on muodostettu Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen (HyTeTu) -ryhmät. Ryhmät ovat muodostuneet kunnan johtoryhmästä, täydennettyinä eri alojen asiantuntijoilla poikkihallinnollisesti, pitäen sisällään myös Kainuun soten asiantuntijoita. Puheenjohtajana toimii kunnanjohtajana.

Kainuun sote tekee tiivistä yhteistyötä kansallisten ja alueellisten ns. kolmannen sektorin toimijoiden kanssa esimerkiksi säännöllisissä tapaamisissa ja kehittämishankkeissa. Kainuun sote ohjaa taloudellista tukea terveyttä edistävään työhön kohdeavustuksina järjestöille ja yhdistyksille.

3.6 Turvallisuus – tykkylumi ja koronatilanne

Vuodenvaihteessa 2017–2018 puihin kertynyt tykkylumi aiheutti laajoja ja pitkäkestoisia sähkökatkoja ympäri Kainuuta, myös Suomussalmella. Taajamissakin sähkökatkoja oli, mutta pisimmän katkot koettiin haja-asutusalueilla. Tässä häiriötilanteessa testattiin kuntien, Kainuun soten ja Kainuun pelastuslaitoksen valmiusorganisaatioiden toimivuutta ja yhteistyötä, myös sähköverkkoyhtiö Loisteen (nyk. Kajave) kanssa. Suomussalmen kuntaan perustettiin johtokeskus, ja johtovastuu oli Kainuun pelastuslaitoksella. Kunnan toiminnassa keskityttiin turvaamaan vesihuolto, huolehtimaan ajantasaisesta ja oikeasta viestinnästä sekä valmistauduttiin myös järjestämään tilapäismajoitusta kuntalaisille, mihin ei kuitenkaan käytännössä jouduttu. Pisimmillään sähkökatko kesti useita vuorokausia, jopa yli viikon. Viranomaisten toiminnan ja häiriötilasta selviämisen mahdollistivat lukuisat vapaaehtoiset, jotka jalkautuivat haja-asutusalueille selvittämään talokohtaisesti väestön tilannetta. Etenkin Suomen punaisen ristin paikallisosastot ja kyläyhdistykset mutta myös yksittäiset henkilöt naapuriavullaan antoivat viranomaisille mahdollisuuden keskittyä tilannekuvan muodostamiseen ja ylläpitämiseen. Kylpylä Kiannon Kuohut toimi sähkökatkoksista kärsivien kuntalaisten huoltopisteenä.

Koronatilanne on vaikuttanut hyvin monella tapaa kuntalaisten hyvinvointiin ja turvallisuuteen. Koronapandemian alussa useita toimintoja jouduttiin sulkemaan ja esimerkiksi kylpylän asiakasrajoituksen voitiin purkaa vasta keväällä 2022. Toisaalta pandemia on opettanut varautumista ja kunnan kaikkien toimintojen tarkkailua. Jotta kunnassa on voitu turvata turvallinen asiointi ja vaikuttaminen, on täytynyt luoda uusia toimintamalleja – toki osa ohjeistuksista ja toimintamalleista, kuten esimerkiksi korona-ajan yritystuet, ovat tulleet muilta viranomaisilta kunnille. Koronan myötä esimerkiksi etäosallistuminen kokouksiin mahdollistui aiempaa paremmin ja esimerkiksi Kianta-opisto järjesti liikuntatunteja etäyhteyden kautta.

Yksi merkittävä toimenpide kunnan hyvinvointi- ja turvallisuustyössä oli vuosina 1.1.2019 - 31.12.2021 toteutettu Kyläluotsi-hanke, jonka tavoitteena oli muun muassa kylä- ja turvallisuussuunnitelmien laatiminen. Tämän lisäksi hankkeen tavoitteena oli digitaalisen osaamisen vahvistaminen, hankeosaamisen vahvistaminen ja kylämatkailu kehittämisen kolmella kylällä.

Hankkeen tiimoilta järjestettiin esimerkiksi kyläparlamentteja, joista yksi oli niin kutsuttu eParlamentti etäyhteyksin toteutettuna. Hankkeen aikana valmistui 8 turvallisuussuunnitelmaa ja 4 kyläsuunnitelmaa - tilaisuuksiin osallistui yhteensä 329 henkilöä ja kyliltä valittiin 4 kyläluotsia. Hankkeella oli merkittävä rooli kyläyhdistyksen ja kunnan välisessä viestinnässä sekä kylien yhteisen toiminnan sekä turvallisuuden kehittämisessä.

Koronatilanteen heikennyttyä uudelleen loppuvuodesta 2020, päätettiin kasvomaskit otettavan käyttöön perusopetuksessa 6.–9. luokilla ja koulukuljetuksissa. Kasvomaskien jakelu koululaisille aloitettiin torstaina tammikuussa 2021. Suomussalmen kunta varasi kuusi kangasmaskia oppilasta kohden. Lukiolaisilla ja aikuisten perusopetuksen opiskelijoilla maskit oli otettu käyttöön jo aiemmin.

Kunta jakoi keväällä 2020 perusopetuksen etäopetuksessa olevien oppilaiden perheille ruokakassit huhtikuussa ja toisen toukokuussa. Suomussalmen kunnan ruokapalvelut vastaa ruokakassien sisällön suunnittelusta, pakkaamisesta ja luovuttamisesta. Perusopetuksessa oli tuolloin 563 oppilasta etäopetuksessa. Lukiolaisille jaettiin ruokakassi toukokuun lopulla.

Kuntalaisten turvallisuutta ja hyvinvointia ajatellen valtuustokaudelle 2017-2021 mahtui siis kaksi melko suurta poikkeustilannetta, jotka opettivat ja pakottivat luomaan uusia toimintamalleja niin varautumisen kuin toiminnan suunnittelunkin kannalta.

4. TEA-viisarit toiminnan mittareina

TEAviisarit ovat arvokkaita työvälineitä kunnille, sillä niiden tiedot kuvaavat terveydenedistämistäktiivisuutta eli kunnan toimintaa asukkaidensa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kerää kaksi kertaa vuodessa tietoja kunnan eri toimialojen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöstä (TEA). Tiedonkeruilla selvitetään esimerkiksi toimenpiteitä, resursseja ja poikkihallinnollisia toimintakäytäntöjä. Kunnille tiedonkeruut antavat tietoa kunnan tilanteesta suhteessa koko maahan tai vastaaviin kuntiin. Tietoja käytetäänkin hyvinvointijohtamisen välineenä useissa kunnissa. TEAviisarit muodostetaan seuraavilta toimialoilta: kuntajohto, kulttuuri, liikunta, lukio- ja ammatillinen koulutus, perusopetus ja perusterveydenhuolto. Toimialakohtainen TEAviisari muodostuu osa-alueista, joita ovat sitoutuminen, johtaminen, seuranta ja tarveanalyysi, voimavarat ja osallisuus.

Kaikkien aineistojen taustalla on erillinen tiedonkeruu, joka on osoitettu kunnan, terveyskeskuksen, peruskoulun tai toisen asteen oppilaitoksen, johtavalle viranhaltijalle. Aineistoa on myös täydennetty muista saatavissa olevista tilastoista.

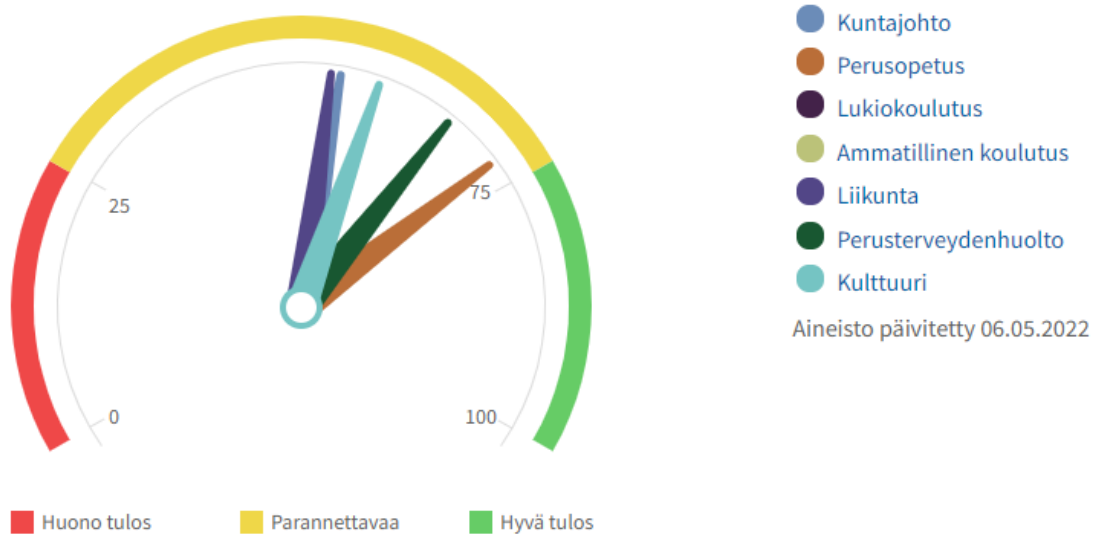
TEAviisareihin voi tutustua internetissä osoitteessa www.teaviisari.fi, missä voi esimerkiksi ottaa Suomussalmen mittareiden rinnalle hyvinvointikertomukseen valittujen vertailukuntien TEAviisareita.

Suomussalmen TEAviisareiden lukemien perusteella voidaan todeta, että kunnan aktiivisuus kuntalaisten terveyden edistämässä on hiukan laskenut. Toisaalta tekeminen on ollut hyvää, mutta tiedonkeruussa yhdenkin osa-alueen huonompi pistemäärä vaikuttaa koko keskiarvoon. Tuoreimmat TEAviisarit vuosilta 2020–2021 (kokonaispisteet 63) ovat hieman alle koko maan keskiarvon, joka on 68 pistettä.

Pisteet	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012
Kaikki sektorit	63	69	72	73	74	72	76	76	68	55
Kuntajohto	54	..	82	..	84	..	73	..	79	..
Perusopetus	..	..	77	..	72	..	73	..	65	..
Lukiokoulutus	..	..	..	73	..	..	..	91	..	..
Ammatillinen koulutus	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Liikunta	..	53	..	72	..	73	..	67	..	55
Perusterveydenhuolto	..	66	..	66	..	72	..	66	..	74
Kulttuuri	58	..	62	..	..	..	..	..	..	..

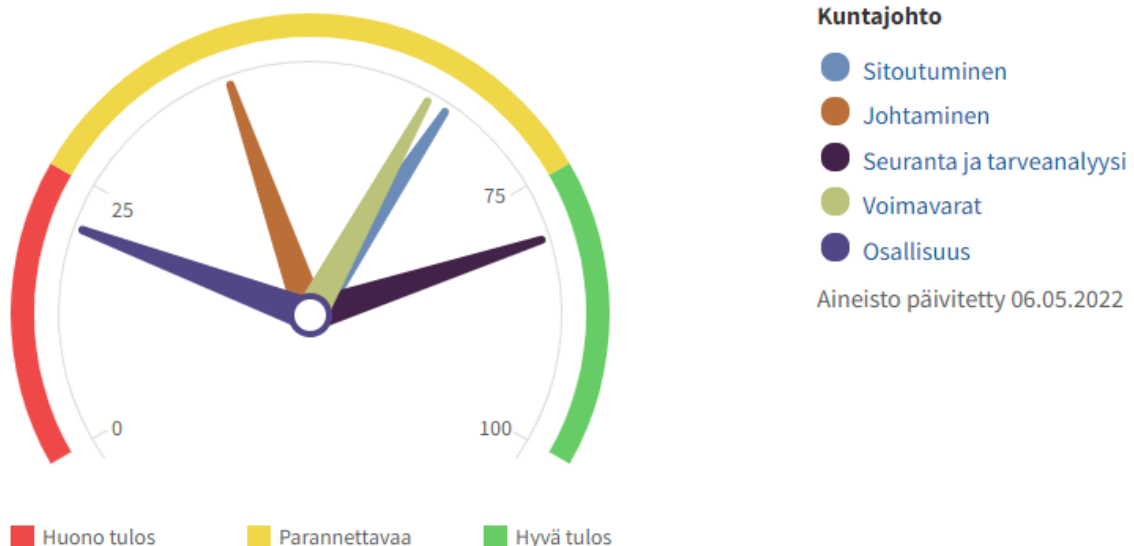

Kaikki sektorit : Suomussalmi 2021

Kuten tästä kaikki sektorit sisältävästä TEAviisarista on nähtävissä, kaikilla osa-alueilla on kunnan osalta parannettavaa. Parhaat pisteet ovat saaneet peruskoulutus ja perusterveydenhuolto ja heikoimmat liikunta sekä kuntajohto. Suurta vaihtelua tuloksissa ei osa-alueiden välillä ole, mutta tämän perusteella voidaan selkeästi todeta, että kunnan HYTE-työn uudelleenorganisointi ja toiminnan kehittäminen ovat tärkeitä toimenpiteitä. Nämä seikat on myös otettu huomioon laajan hyvinvointisuunnitelman laatimistyössä.

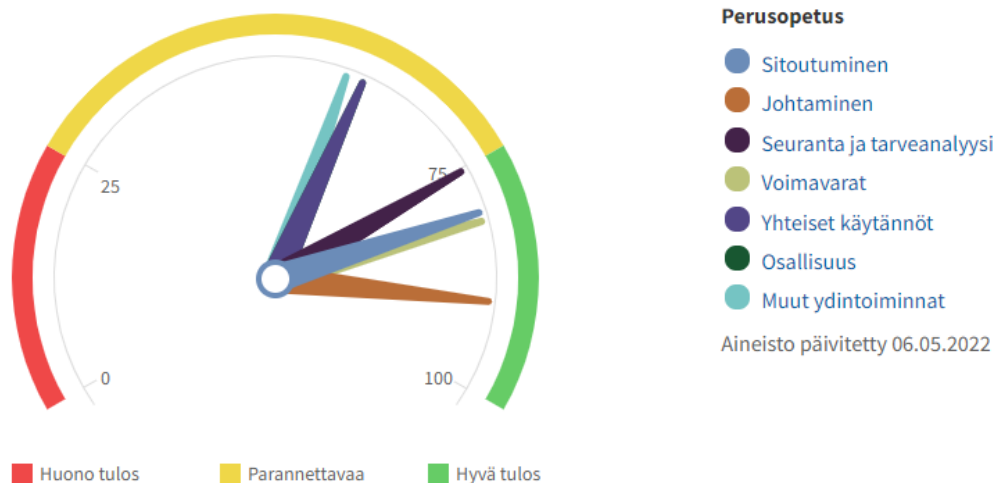
Kuntajohto : Suomussalmi 2021

Kuntajohdon osalta selkeästi parhaat pisteet on saanut seuranta ja tarveanalyysi, sen sijaan huonoimmat pisteet on saanut osallisuus, jonka osalta tulos on huono. Osallisuus pitää sisällään muun muassa kuntalaisfoorumeita, kokemusasiantuntijuuden hyödyntämistä ja ajantasaisen asiakirjojen nähtävillä oloa verkkosivuilla.

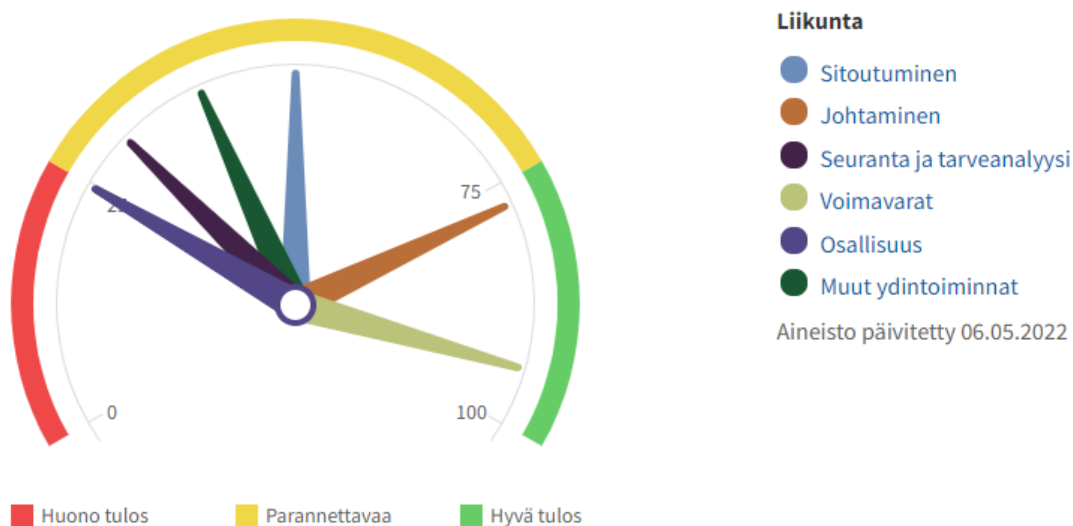
Johtamisessa, voimavaroissa ja sitoutumisessa on parannettavaa. Myös näitä tietoja on hyödynnetty hyvinvointisuunnitelman laatimisessa, mitä ajatellen onkin pohdittu osallisuuden edistämistä ja johtamisen käytäntöjä siten, että toiminnasta muodostuisi järkevä ja toimiva kokonaisuus.

Perusopetus : Suomussalmi 2021

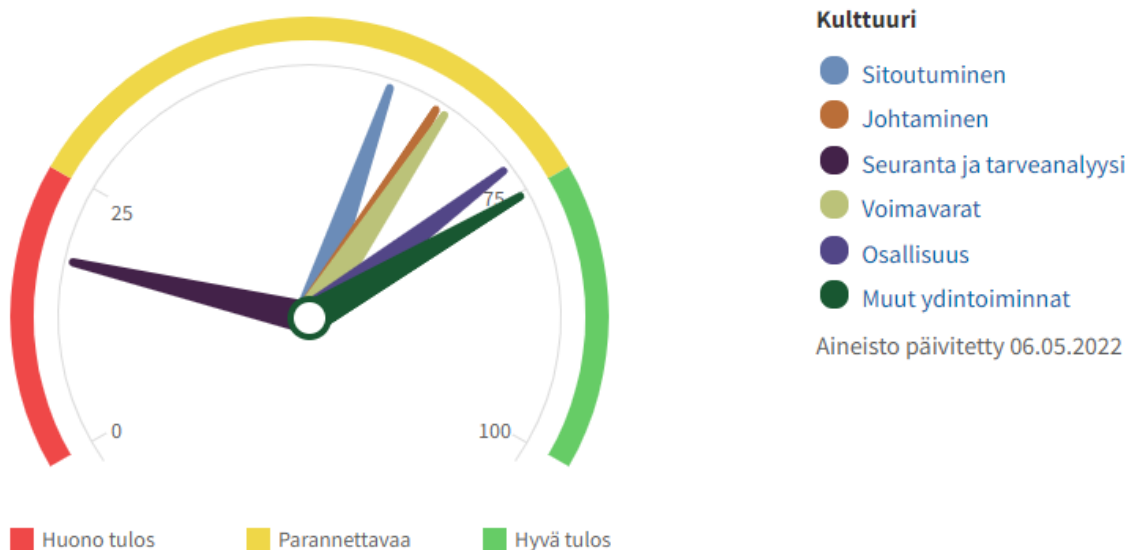
Perusopetuksen osalta TEAviisarin pisteet ovat varsin hyvällä mallilla, sillä vain muut ydintoiminnot ja yhteiset käytännöt ovat saaneet alle 75 pistettä.

Liikunta : Suomussalmi 2020

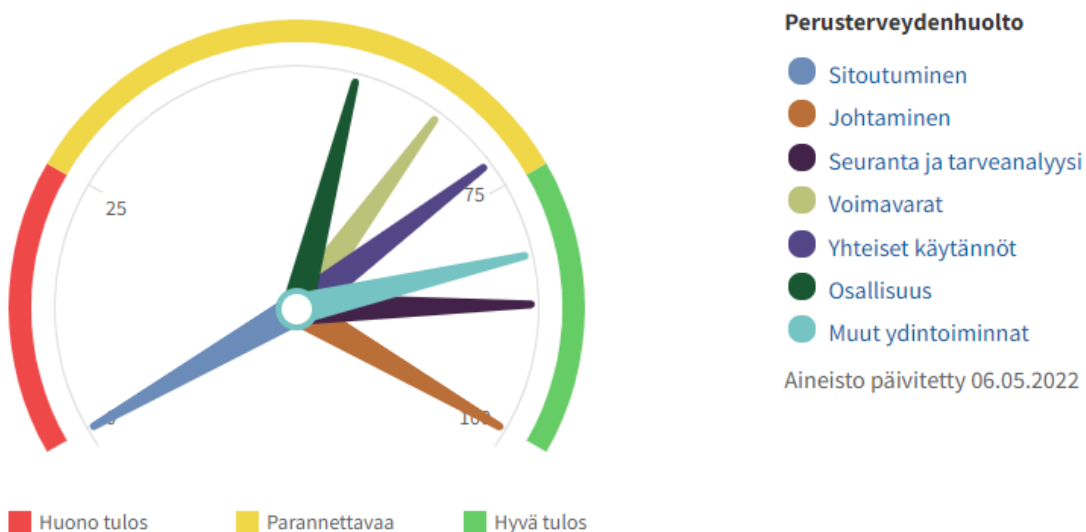
Liikunnan osalta tulokset vuoden 2021 osalta eivät ole vielä tulleet, sillä tiedonkeruu päättyi toukokuussa 2022. Vuonna 2020 parhaat pisteet on saanut voimavarat, mikä on osoitus siitä, että kunnan resursoinnit tähän työhön ovat hyvällä tasolla – myös johtaminen on saanut hyvän tuloksen. Myös tällä osa-alueella heikoin tulos on osallisuuden kohdalla.

Kulttuuri : Suomussalmi 2021

Kulttuurin osalta muut ydintoiminnat ja osallisuus ovat saaneet parhaat pisteet, mutta toki niiden osalta kehitettävää on. Heikoimmat pisteet on saanut seuranta ja tarveanalyysi, joiden käytännön toteutuksia on hyvä kehittää. Esimerkiksi muilta paremmat pisteet saaneilta kunnilta voisi tiedustella käytössä olevia toimintamalleja.

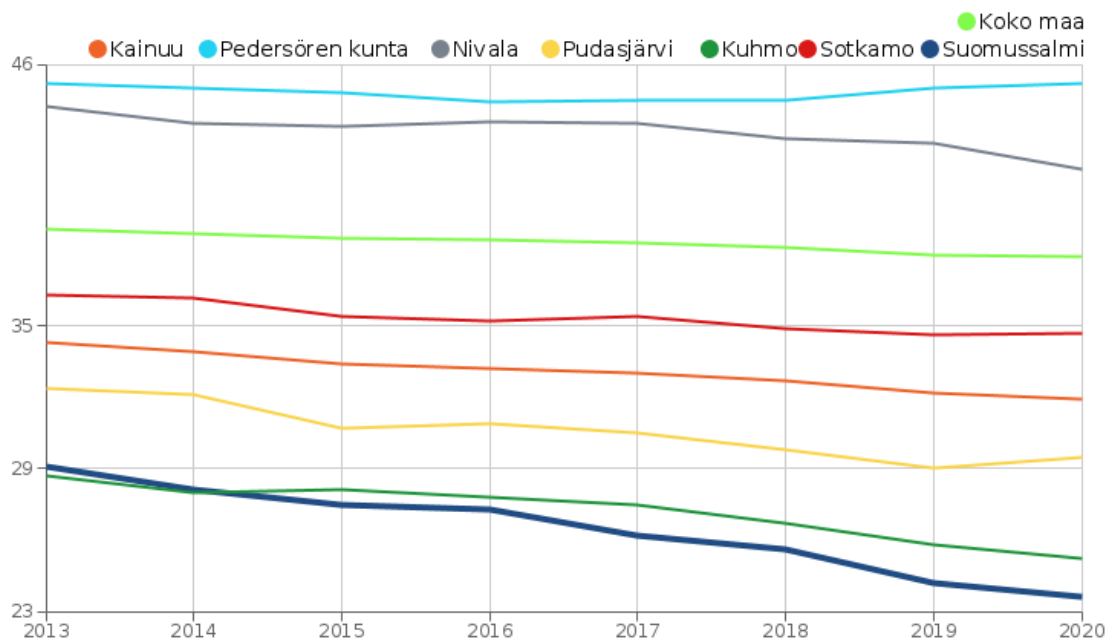
Perusterveydenhuolto : Suomussalmi 2020

Perusterveydenhuollon (Kainuun soten järjestämä) osalta parhaat vuonna 2020 pisteet on saanut johtaminen, joka liittyy muun muassa sairaanhoitopiirin kanssa sovittuun yhteistyöhön, vastuutahojen nimeämiseen ja johtamisvastuuseen terveyden edistämisessä. Tähän osaltaan myös vaikuttaa se, että palvelut tuottaa kuntayhtymä, jonka johtaja on myös sairaanhoitopiirin johtaja. Sairaanhoitopiirin ja perusterveydenhuollon yhteistyö muodostuu siis kuntayhtymän kautta. Heikoimmat pisteet on taas saanut sitoutuminen, joka pitää sisällään ohjelmien käsittelyn luottamushenkilöhallinnossa sekä johtoryhmässä sekä terveyskeskuksen osallistumisen kunnan toimintaan.

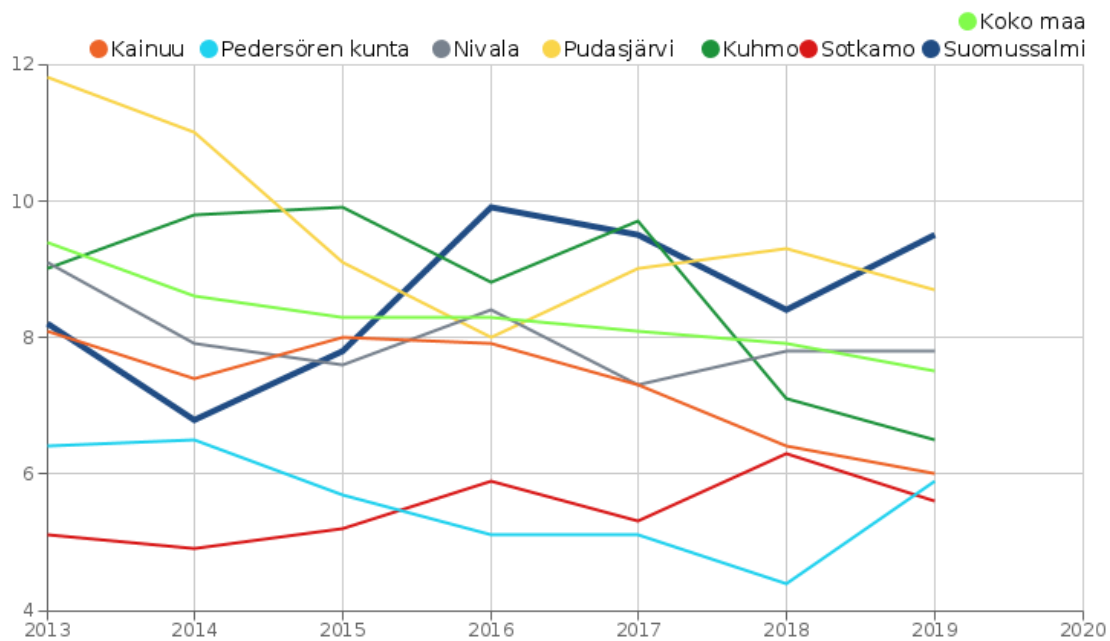
5. Lapset ja nuoret

5.1 Yleisesti lapsista ja nuorista

Kuva 8: Lapsiperheitä, % perheistä

Lapsiperheiden määrä kaikista perheistä on alle neljännes ja noin neljännes lapsiperheitä on yksinhuoltajaperheitä. Kunnan yleisesti muita alempi toimeentulo on nähtävissä myös lapsiperheiden tulotasossa. Omalta osaltaan tämä voidaan kytkeä myös työttömyysasteeseen, joka on kunnassa ollut yli 12 %.

Kuva 9: Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä

Kaikille peruskoulun päättävillä tarjotaan jatko-opintomahdollisuutta, mutta yksilöllisistä syistä koulutuksen ulkopuolelle jää melkein joka kymmenes nuori.

Oppivelvollisuuslaki on muuttunut vuonna 2021, jonka jälkeen oppivelvollisuus on voimassa 18-vuotiaaksi saakka. Luvut tulemaan muuttumaan tulevina vuosina. Kunnassa tehdään etsivänuorisotyötä ennaltaehkäisten opiskelupudokkuutta. Etsivänuorisotyötä tehdään yli kuntarajojen Hyrynsalmen kunnan kanssa.

Samassa ikäryhmässä mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavia suomussalmelaisia on prosentuaalisesti enemmän kuin muualla. Kunnan ehkäisevän päihdetyön ja mielenterveyden edistämisen kohderyhmänä on ollut nuoret.

5.2 Kouluterveyskyselyn tuloksia

Kouluterveyskyselyssä ei yhtään läheistä ystävää -vastauksissa vertailuvuosien välillä tilanne on hivenen parantunut. Digitalisaatio ja sosiaalinen media ovat vahvasti nuorten elämässä läsnä. Koronapandemian aikana yhteydenpito läheisiin ystäviin on ollut mahdollista someväylien kautta, kun poikkeustilanteissa kontaktitapaamisia on pitänyt välttää. Perusopetuksen yläluokilla on kiinnitetty vahvasti huomiota ryhmäytymistoimintoihin. Tiivistä yhteistyötä tässä on tehty nuorisopalveluiden, perusopetuksen, muiden palveluyksiköiden sekä seurakunnan kanssa.

Vertailuvuosien välillä keväällä 2020 koko valtakuntaa kohtasi koronapandemia. Pandemian ennaltaehkäisy ja suojautumistoimenpiteen johtivat etäkoulujaksoon, jonka jälkeen koulutyötä on jatkettu vuoden 2021 loppuun saakka jatkuvasti muuttuvilla rajoitus- ja suojautumistoimenpiteillä. Tämä on aiheuttanut oppilaille harrastustoiminnan haasteita, koulunkäyntirutiinien jatkuvaa muuttumista sekä useissa perheissä uudenlaista huolta perheen toimeentulosta ja perhe-elämän arjesta. Kokonaisuutena muutokset ovat aiheuttaneet perusopetusikäisille lapsille ja nuorille fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin vajetta. Yhteiskunnassa on herätty koronapandemian tuomiin haasteisiin ja korjaavia toimenpiteitä on käynnistetty. Rahoitusta on saatu valtiovallan puolelta

erityisavustuksina haettavaksi. Lisätuki ja korjaavat toimet ovat käynnissä mutta, eivät ole vielä ehtineet vaikuttaa niin pitkään, että tuloksellisuutta olisi mahdollista arvioida.

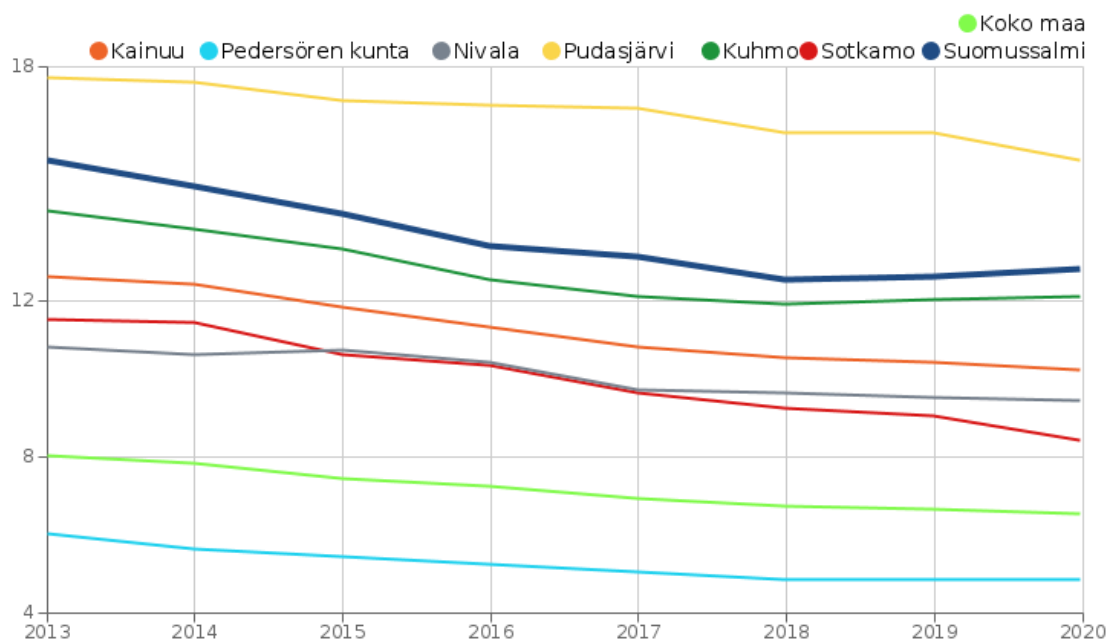
Kasvatus- ja perheneuvonnan asiakkuuksista ja niiden tuloksista voidaan päätellä, että palveluntarjonta on vastannut kysyntää ja ollut toivotun suuntaista.

Kouluterveyskyselyn tuloksista käy ilmi, että nuorten asenneilmapiiri päihteitä kohtaan on muuttunut. Päihteitä käyttävien määrä on hieman laskenut. Koronapandemian aikana sosiaalinen kanssakäyminen on ollut vähäisempää, jolloin potentiaalisia tilanteitakaan päihteiden käyttöön ei ole ollut normaalitilannetta vastaavasti.

Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavien osuus 16–24-vuotiaissa on noussut hieman edellisestä vuodesta. Ikäluokan koosta johtuen tapausten lukumäärä muuttaa vertailuvälillä prosentuaalista tilannetta voimakkaammin kuin asukasluvultaan isommissa kunnissa. Kainuussa on alkanut hankkeet Mukana elämässä - Itsemurhien ehkäisy Kainuussa sekä Hyvän mielen kunta -hanke, joiden tavoitteena on kuntalaisten mielenterveyden ja hyvinvoinnin vahvistaminen.

Toimeentulotukea saavien nuorten aikuisten osuus on Kainuun alueen keskitason mukaista, selkeästi valtakunnan vertailuarvoa alempi. Seurantajaksolla vaihteluväli Suomussalmella on ollut hyvin vähäistä.

6. Työikäiset

Kuva 10: Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä

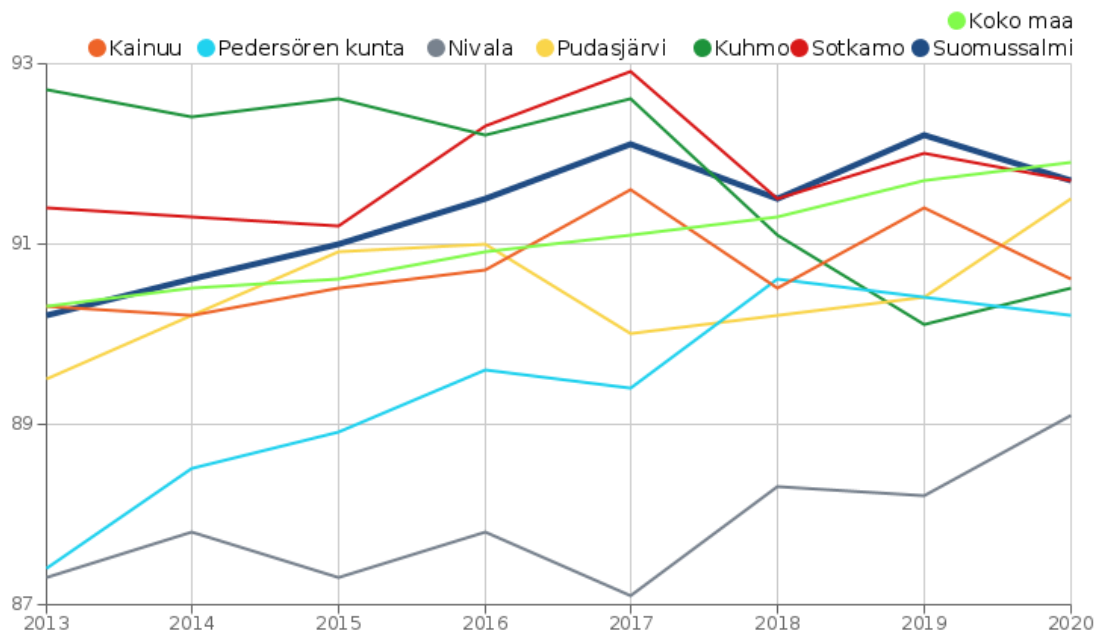
Työllisyyttä ja työttömyyttä kuvattiin jo aiemmin luvussa 3.2. työllisyydenhoidossa tehdyt muutokset, Talentti-hanke ja työllisyyden kuntakokeilu edistävät omalta osaltaan työikäisten hyvinvointia, Miilun edelleen jatkuva toiminta taas tarjoaa virikettä ja työmahdollisuuksia pitkäaikaistyöttömille. Työikäisten hyvinvoinnin ja terveyden mittarit kuvaavat enemmän työkyvyn häiriöitä kuin työkykyä. Työkyvyttömyyseläkettä saavia suomussalmelaisten määrä on suhteessa vähentynyt viime vuosikymmenelle, mutta silti heitä on vertailualueisiin verrattuna enemmän, ja esimerkiksi kaksinkertaisesti koko maahan verrattuna. Mielenveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneiden määrä oli tasaista 2013–2016, mutta sen jälkeen kasvu on ollut voimakasta.

Työikäisten hyvinvoinnin edistämisen työssä korostuvat niin ikään yhteistyö kunnan eri toimialojen sekä Soten ja muiden viranomaisten kanssa. Tämän vuoksi HYTE-ryhmän toiminnan aktivointi ja aikuissosiaalityön jäsenen nimeäminen ryhmään olivat merkittävä askel toiminnan kehittämiseksi. Myös ehkäisevän päihdetyön ja mielenveysperusteisen toiminnan uudelleenorganisointi ja uudet toimintamallit ovat varmasti paikallaan, etenkin kun hyvinvointialueet aloittavat toimintansa vuoden 2023 alusta.

Kuten muidenkin, myös työikäisten hyvinvointia tukevat kulttuuripalvelut sekä liikuntapalvelut kuten myös liikuntapaikkojen aktiivinen ylläpito. Lisäksi esimerkiksi Kianta-opiston aktiivinen kurssitoiminta tukee ihmisten hyvinvointia ja lisää esimerkiksi mielenveysperusteistä sekä turvallisuutta edistävää tietoutta. Lisäksi liikuntapalvelujen, kirjastopalvelujen ja kulttuuripalvelujen rooli on ollut tärkeä työikäisten hyvinvointia ajatellen, sillä ne tarjoavat sekä virikkeitä että tietoutta hyvinvoinnin edistämiseen.

7. Ikäihmiset

7.1 Yleisesti – ikäihmisten osuus väestöstä ja HYTE-työn keskeiset toimenpiteet

Kuva 11: Kotona asuvat 75 vuotta täyttäneet, vastaavan ikäisestä väestöstä

Ikäihmisten mittareita on käytössä enää verrattain vähän, sillä esimerkiksi dementiaindeksiä ei enää päivitetä ja koko väestön osalta käytetyt sairastuvuusindeksit ovat vanhoja. Yksi vielä käyttökelpoinen indikaattori on kotona asuvat 75 vuotta täyttäneet vastaavan ikäisestä väestöstä. Kotona asuvien määrää vastaavan ikäiseen väestöön suhteutettuna on ikävuosittain 75 vuotta, 80 vuotta ja 85 vuotta täyttäneet. Suomussalmella 75 vuotta täyttäneistä noin 90 prosenttia asuu kotona, tämän suhteen lukemat ovat kunnassa useita muita vertailukuntia parempia ja vuodesta 2013 kehitys on ollut positiivista.

Ikäihmisten kotona asumisen tukemisessa saatavissa olevilla palveluilla on iso merkitys. Hyvinvointikertomuksissa seurattu säännöllisen kotihoidon piirissä 30.11. olleiden 75 vuotta täyttäneiden asiakkaiden määrä päivittyi viimeksi vuonna 2018. Luku oli Suomussalmella 10 %:n kahta puolta.

Valtuustokaudella 2017–2021 vanhusneuvosto toimi aktiivisesti ja järjesti esimerkiksi vanhustenviikon toimintaa. Vanhusneuvosto on koonnut yhteen niin Kainuun soten, kunnanhallituksen, teknisten palvelujen, sivistyspalvelujen, eläkeläisjärjestöjen ja Suomussalmen seurakunnan edustajia. Vanhusneuvosto on tehnyt esimerkiksi aloitteita ja antanut lausuntoja valmisteilla oleviin asioihin, kuten esimerkiksi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan vuonna 2019.

Kianta-opisto, liikuntapalvelut ja kirjastopalvelut ovat omalta osaltaan järjestäneet aktiivisesti ikäihmisten hyvinvointia tukevaa toimintaa, kuten sähköisten palvelujen opastusta ja liikuntaryhmiä valtuustokaudella 2017–2021.

Hyvinvointia ja esteetöntä liikkumista on edistetty mm. suojateiden luiskaamisilla. Vuonna 2019-2021 rakennettiin Patokosken reitti, johon sisältyy esteetön kalastuslaituri Jalonuomassa. Ämmänsaaren keskustan alueella järjestettiin esteettömyyskartoitus, johon sisältyi katuverkoston lisäksi kunnanviraston, terveyskeskuksen ja kirjaston esteettömyyden tarkastelu.

Katualueen talvikunnossapidon osalta on huomioitu, että kevyen liikenteen väylät avataan lumisateen jälkeen ensimmäisenä. Urakan laatuvaatimuksissa on määritetty näkemäalueet ja liukkaudentorjunta. Pyrimme kaikin keinoin ehkäisemään vahinkojen ja tapaturmien syntymistä väyläverkostolla.

Kunnassa on laadittu toimitilahankintojen hankeohje. Ruukinkankaan uuden yhtenäiskoulun osalta huomioitiin tilojen esteettömyys. Liikuntahallin peruskorjauksen yhteydessä erityisesti painotettiin esteetöntä liikkumista ja sen mukaisesti peruskorjauksen yhteydessä kohteeseen rakennettiin hissi.

Rakennettuun ympäristöön liittyen panostusten lisäksi kunta on esimerkiksi järjestänyt kesäkaudelle asiointiliikennepalveluja.

Yksi keskeinen strategiakyselyssä 2022 esille noussut huoli on kunnan pitkät välimatkat ja eritoten sivukylillä asuvien ikäihmisten hyvinvointi ja palvelujen saatavuus. Asia nousi esille selkeästi myös korona-aikana ja etenkin aikana ennen rokotuksia, jolloin yli 70-vuotiaat eli riskiryhmään kuuluvat joutuivat eristäytymään paljon ja esimerkiksi kaupassakäynnistä tuli hankalampaa ja osa liikuntaryhmistä sekä alkuun myös muu Kianta-opiston toiminta keskeytettiin hetkeksi.

Kunta toteutti kesäkuussa 2020 yhteistyössä Suomussalmen seurakunnan, SPR:n Suomussalmen osaston ja sen vapaaehtoisten avulla soittokierroksen yli 70-vuotiaille heidän palvelutarpeistaan. Samalla selvitettiin ikäihmisten tilannetta yleensä. Soittokierroksella selvitettiin 1 200 suomussalmelaisen ikäihmisen tilanne, ja heistä alle kymmenen tilanne vaati tarkempaa selvittelyä ja ohjaamista mm. Kainuun soten palvelujen piiriin. Soittokierroksella tavoitettiin noin 60 % kaikista yli 70-vuotiaista.

Suomussalmella Kianta-opisto järjestää vapaan sivistystyön eli kansalaisopiston kurssitoimintaa. Kurssitarjonta on monipuolista. Kianta-opisto tekee yhteistyötä naapurikunta Hyrynsalmen kanssa järjestäen nykyisin myös Hyrynsalmella ostopalvelusopimuksen mukaisesti kansalaisopiston kurssitoimintaa.

Suomussalmi on maantieteellisesti laaja kunta ja useat kylät on huomioitu kurssitoiminnan järjestämisessä. Väestönkehitys alueella on johtanut siihen, että pääosa kurseista järjestetään nykyään Ämmänsaaren sekä Suomussalmen kirkonkylän alueella. Kylillä asuville kuntalaisille on mahdollistettu edelleen kurssitarjonta sekä kylissä paikan päällä järjestettävillä kurseilla, että etäyhteyksiä hyödyntävien kurssien kautta.

Kianta-opiston kurssitoimintaa on järjestetty suunnitelmakauden viimeisinä vuosina sivukylillä kahdeksassa toimipaikassa (Alavuokki, Juntusranta, Myllylahti, Näljänkä, Näätälä, Piispajärvi, Pyhäkylä ja Pyykkölä). Yhteensä näissä on ollut kuluneen lukuvuoden 2021–2022 aikana noin 200 osallistujaa. Osa heistä on osallistunut useammallekin kurssille, joten netto-osallistujamäärä on hieman tätä alhaisempi. Sivukylillä järjestettävän kurssitoiminnan suosituimmat aihealueet ovat olleet kädentaidot, taitoaineet ja liikunta sekä tieto- ja viestintäteknikan kurssit.

Myös ikäihmisten kohdalla on keskeisenä toimenpiteenä tärkeää nostaa esille Kumppanuustalo, joka tarjoaa kokoontumispaikan yhdistyksille. Lisäksi Kumppanuustalolla on mahdollisuus käyttää kunnan tarjoamaa tietokonetta ja nettiyhteyttä sähköiseen asiointiin. Hyvinvointisopimus on tarkoitus

uudistaa vuonna 2022 ja tässä työssä on hyvä osallistaa myös ikäihmisiä – tähän yhteyteen on hyvä kytkeä myös muutos kumppanuustalon toimintaympäristössä, sillä toiminta siirretään vuoden 2022 vanhan veroviraston tiloihin.

7.2 Poiminnat Helposti lähelläsi- +70-vuotiaiden hyvinvointiaamupäivän työpajasta 21.9.2021

Syyskuussa 2021 järjestettiin Suomussalmella työpaja, jossa pohdittiin millaisia hyvinvointia tukevia tai estäviä asioita heidän arjessaan on ja miten hyvinvointia voisi tukea ja ylläpitää. Keskusteluissa korostuivat arkeen ja asumiseen, palveluihin sekä terveyteen, hyvinvointiin ja toimintakykyyn liittyvät asiat.

Omassa kodissa asumista pidettiin tärkeänä niin kauan, kuin terveyttä ja toimintakykyä riittää, myös syrjäseuduilla. Ulkopuolisilta avun saamisesta koettiin puolestaan hankaluutta. Syrjäseuduilla asuvilla oman auton käyttöä pidettiin yleisesti välttämättömänä. Julkisen liikenteen puuttuessa ilman omaa autoa asiointia, harrastuksiin pääsyä ja liikkumista pidettiin jopa mahdottomana. Syrjäseutujen teiden kunnossapidossa oli puutteita etenkin talvisin. Toiveena oli esteettömiä vuokra-asuntoja kunnan puolesta ja mahdollisuuksia yhteisölliseen tekemiseen omalla kotipaikkakunnalla.

Syrjäseutujen palvelujen vähyyys tai puuttuminen tuli tilaisuudessa selkeästi näkyville.

Päivystyspalvelujen, terveyskeskuksen, Kelan, verotoimiston ja julkisen liikenteen puuttuessa oltiin sähköisten palvelujen varassa. Sähköisten palvelujen käyttäminen puolestaan edellytti tietokonetta tai älypuhelinia, jotka puuttuivat monelta ikäihmiseltä tai niitä ei osattu käyttää.

Oman terveyden, toimintakyvyn, aktiivisuuden ja sinnikkyyden sekä sähköisten järjestelmien ja Internetin osaamisen merkitystä korostettiin palvelujen saamisessa. Huolta osoitettiin ikäihmisistä, joilla ei laitteita ja osaamista ole tai jotka eivät itse jaksaa tai pysty ottamaan selvää palveluista. Palveluista tiedottamista toivottiin konkreettisesti kirjallisina ja selkokielisinä ohjeina ja esitteinä ilmoitustauluilla, kohtauspaikoilla ja lehdissä, ei pelkästään Internetissä.

Kainuun luonto ja sen läheisyys, vuodenaajat ja metsäretket, marjastus ja sienestys koettiin tärkeinä, kaikkia lähellä olevana hyvinvoinnin lähteenä. Oma koti tai mökki, pihatyöt, kotieläimet ja asuinpaikan valinnan mahdollisuus tuottivat iloa, samoin omalla autolla liikkumisen mahdollisuus ja itselle haastavienkin asioiden tekeminen. Hyvinvointia lisäsivät avun ja tuen saamisen mahdollisuudet esimerkiksi liikuntaan ja atk-asioihin. Kulttuuri, kirjallisuus, elokuvat, musiikki ja käsityöt sekä monipuolinen vapaaehtois- ja talkootoiminta tuottivat iloa ja hyvinvointia. Sosiaalisten suhteiden merkitys hyvinvoinnissa ilmeni selkeästi vastauksissa.

Syrjäseuduilla ja taajamissa asuvien ikäihmisten tasavertaisuuden ei koettu toteutuvan. Kokemukset ikääntyneisiin kohdistuvista asenteista vaihtelivat. Yhtäältä kerrottiin, että ikääntyvien ihmisten määrän lisääntyessä myös arvostus on lisääntynyt ja omassa lapsuudessa vanhoja ihmisiä kohdeltiin huonommin. Toisaalta kerrottiin myös iäkkäisiin ihmisiin liittyneestä vähättelystä ja kielteisistä asenteista julkisessa keskustelussa. Toivottiin suvaitsevaisuutta ja kyräilyn ja erimielisyyksien loppumista. Itse itsensä arvostamista oman ikäisenään pidettiin tärkeänä.

8. Lopuksi – johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

Kuten jo useaan kertaan tässäkin kertomuksessa on mainittu, kunnan tehtävänä on huolehtia HYTE-työstä ja kuntalaisten hyvinvoinnin, turvallisuuden ja terveyden edistämisestä – onhan kunta kuntalaiselle kuitenkin se arkielämän elinympäristö. Suomussalmen kunnan kannalta valtuustokausi 2017-2021 piti sisällään parikin suurta poikkeusta, nimittäin tykkylumitilanteen ja koronan, jotka molemmat opettivat toimintaa poikkeustilanteessa turvallisuuden, hyvinvoinnin ja terveyden turvaamiseksi. Nämä molemmat tapaukset myös näyttivät konkreettisella tavalla sen, mikä vaikutus kunnan toiminnalla näissä tilanteissa on – toimintamalleja on näiden pohjalta kehitetty ja esimerkiksi digitalisaatio on ottanut iso harppauksia eteenpäin koronan myötä. Mahdollisia tykkylumitilanteita varten taas on käytännössä kokeiltu toimintamalli pohjana.

Näiden lisäksi yksi iso keskeinen muutos on se, että koko johtoryhmän kokoonpano vaihtui valtuustokauden aikana, mikä on omalta osaltaan tuonut muutoksia ja ehkä jopa paikoin katkoksia HYTE-toimintaan - mihin kytkeytyy toki myös hyvinvointikoordinaattorin vaihtuminen ja HYTE-ryhmän toiminnan uudelleen käynnistäminen vuonna 2020. Ongelmana kunnassa ei ole suinkaan ollut HYTE-toimenpiteiden vähäisyys, sillä hyvin peruspalveluiden lisäksi on toteutettu hankkeita, rakennettu uutta ja korjattu vanhaa sekä tehty aktiivista yhteistyötä alueen eri toimijoiden kesken – vaan enemmänkin tämän toiminnan yhteen kokoaminen, keskinäinen viestintä ja osallisuuden edistäminen.

Selkeästi kehitettävää on osallisuudessa, mitä varten kunnan olisi hyvä laatia osallisuussuunnitelma, joka sisältää selkeän kuvauksen osallistamisen tavoista ja osallistumismahdollisuuksista. Tämän lisäksi kunnan on tehtävä hyvinvointityön organisoinnista ja tiedottamisesta selkeämpää, mitä osaltaan auttaa hyvinvointisuunnitelman ja kertomuksen käsittely omana asiakirjanaan eikä tilinpäätös/talousarviokirjan yhteydessä.

Lisäksi kunnan roolia tiedottamisessa ja tiedon jakamisessa voisi entisestään kehittää, sillä esimerkiksi arkiaktiivisuutta voitaisiin lisätä esimerkiksi kävelyyn ja pyöräilyyn kannustavien hankkeiden kautta – unohtamatta toki reitistöjen ylläpidon tärkeyttä ja niistä tarpeellisen tiedon sekä opastuksen lisäämistä. Myös esimerkiksi ruokailutottumuksista ja ravitsemuksesta voidaan jakaa tietoa ravitsevan ja monipuolisen ruokailumahdollisuuden tarjoamisen lisäksi. Tätä koskien yksi askel kunnan henkilöstä koskien oli esimerkiksi ravitsemusterapeutin palvelujen mahdollisuuden lisäys työterveyshuollon suunnitelmaan.

Suomussalmella on tehty paljon työtä kuntalaisten hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi, vaikka HYTE-työn toimijat ovatkin vaihtuneet ja menneelle valtuustokaudelle mahtui parikin suurta poikkeustilannetta. Lopputulemana voidaan sanoa, että näiltä pohjilta on hyvä edistää HYTE-työtä uuden hyvinvointisuunnitelman mukaisesti.

9. OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA VALTUUSTOKAUDELLE 2021–2025

Hyvinvointisuunnitelma on hyvinvointikertomukseen perustuva suunnitelma tulevalle valtuustokaudelle, jossa määritellään tavoitteet, toimenpiteet, vastuutahot ja resurssit sekä arviointimittarit hyvinvoinnin edistämiseksi, hyvinvointivajeiden korjaamiseksi.

9.1 Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset

Suomussalmen visio

- Suomussalmi on muuttovoittopaikkakunta, joka houkuttelee jatkuvasti uusia asukkaita kiinnostavilla asumismahdollisuuksillaan, luonnonläheisillä aktiviteeteillaan sekä monipuolisilla palveluillaan ja työmahdollisuuksillaan.
- Suomussalmi on matkailukohde, joka tunnetaan aktiivisen luontoliikkuajan Hossasta ja Raatteen tien historiasta – jokaiselle jotakin, luonnonhelmassa.
- Arjen helppous, monipuoliset harrastusmahdollisuudet ja asumisen viihtyisyys takaavat kiinnostavan kohteen uutta kotia etsivälle.
- Menestyvät yritykset työllistävät asukkaita monipuolisiin tehtäviin biotaloudesta teknologiateollisuuteen mahdollistaen laajan osaamisen

9.2 Hyvinvoinnin edistämisen erillisojelmat ja -suunnitelmat

- Ehkäisevän päihdetyön ja mielenterveyssuunnitelma 2022-2025 (omana asiakirja)

- Kulttuurihyvinvointisuunnitelma 2022-2025 (omana asiakirjana)
- Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma (omana asiakirjanaan, päivitys vuonna 2022)

9.3 Hyvinvointisuunnitelma

Hyvinvointisuunnitelmaa on tehty samanaikaisesti kunnan strategiatyön kanssa, mikä on mahdollistanut strategian ja hyvinvointisuunnitelman hyvän vuoropuhelun keskenään. Samanaikaisesti on myös laadittu laajaa hyvinvointikertomusta, mikä on auttanut hahmottamaan asioiden kehityskulkua ja tarpeellisia tulevia toimenpiteitä nykytilannetta unohtamatta.

Hyvinvointisuunnitelmassa on kertomuksen lisäksi hyödynnetty muun muassa strategiakyselyn tuloksia, mutta myöskin vanhus- ja vammaisneuvoston sekä nuorisovaltuuston näkemyksiä. Tämän lisäksi suunnitelman painopisteet on käyty pienissä ikäryhmittäin jaotelluissa työryhmissä erikseen läpi – esimerkkeinä työryhmistä mm. lapset ja nuoret, ikäihmiset, työkäiset ja yleinen turvallisuus.

9.4 Painopistealueet ja kehittämiskohteet

Kunnan strategian ja valtakunnallisten painopisteiden pohjalta on luotu seuraavat hyvinvointisuunnitelman painopisteet:

1. **Kuntalaisten osallisuuden vahvistaminen** – kuuntelemalla kuntalaisia vahvistetaan yhdenvertaisuutta ja osallisuutta
2. **Viihtyisä ja turvallinen elinympäristö** – huomioidaan Suomussalmen luontoarvot, turvallisuus ja viihtyisyys päätöksenteossa
3. **Suunnitelmallinen päätöksenteko** – hyvinvointia ja terveyttä edistävä toiminta ja palvelut

1. Kuntalaisten osallisuuden vahvistaminen – Kuuntelemalla kuntalaisia vahvistetaan yhdenvertaisuutta ja osallisuutta			
<u>TAVOITTEET</u>	<u>TOIMENPITEET TAVOITTEIDEN TOTEUTTAMISEKSI</u>	<u>VASTUUTAHOT</u>	<u>SEURANTAMITTARIT</u>
Kuntalaisten hyvinvoinnin ja osallisuuden lisääminen	<p>Osallisuussuunnitelman laatiminen</p> <p>Vanhus- ja vammaisneuvoston ja Nuorisovaltuuston toiminta</p> <p>Liikuntafoorumi, järjestöyhteistyö</p> <p>Hyvän mielen aamukahvit - päättäjien ja vaikuttamiselinten säännölliset aamukahvitilaisuudet - kuntalaisten ja kunnan virkamiesten aamukahvitilaisuudet</p> <p>Kianta-Opiston tarjonta tukee elinikäistä oppimista</p> <p>Liikuntaolosuhteiden toimintasuun.</p> <p>Liikkuva koulu, Liikkuva lukio, Liikkuva varhaiskasvatus</p> <p>Välitunti liikunnan aktivointi, pitkä välitunti käyttöön myös yläluokilla, oppitunneilla mahdollisuus työskentelyyn seisten</p> <p>Harrastamisen Suomen malli</p>	<p>Kunnan eri hallintokunnat</p> <p>Vanhus- ja vammaisneuvosto, Nuorisovaltuusto, kunnan eri hallintokunnat</p> <p>Liikuntapalvelut, liikuntaseurat ja -järjestöt</p> <p>Luottamushenkilöt, kunnan eri hallintokunnat</p> <p>Sivistyspalvelut, Kianta-Opisto</p> <p>Tekniset palvelut, liikuntapalvelut</p> <p>Varhaiskasvatus, perusopetus, lukio</p> <p>Perusopetus</p> <p>Sivistyspalvelut</p>	<p>Säännöllisen kokoontumiset</p> <p>Säännölliset kokoontumiset 1-2 krt/v</p> <p>Säännölliset kokoontumiset 1-2 krt/v</p> <p>Laadittu ja otettu käyttöön</p> <p>Huomioitu toiminnassa</p> <p>Otettu käyttöön</p> <p>Järjestettyä harrastustoimintaa</p>

	<p>Kuntalaiskyselyt</p> <p>Lapsiparlamenttityyppisen toiminnan käynnistäminen</p> <p>Kirjaston tapahtumat, Galleria Kiepin näyttelyt, kirjaston pelitila</p> <p>Kirjaston verenpainemittari, lainattavat kävelysauvat, akkuporakone, lautapelejä, kausilippu Supsin jääkiekkopeleihin</p>	<p>Kunnan eri hallintokunnat</p> <p>Sivistyspalvelut, hallintopalvelut</p> <p>Kirjastotoimi</p> <p>Kirjastotoimi</p>	<p>Kuntalaiskysely vähintään kerran valtuustokaudessa</p> <p>Lapsiparlamenttityyppisen toiminnan suunnitelma vuoden 2022 aikana</p> <p>Lainausmäärät</p>
Osallisuuden vaikuttavuuden parantaminen	<p>Osallistava budjetointi (talousarviokysely)</p> <p>Osallistava strategiatyö (strategiakysely)</p> <p>Uudistetut aloiteohjeet ja aloitteisiin liittyvän tiedottamisen kehittäminen</p> <p>Kianta-Opiston monipuolinen opetustarjonta ja harrastustoiminta</p> <p>Perusopetuksen huoltaja- ja oppilas -kyselyt Varhaiskasvatuksen huoltaja- ja lapsi -kyselyt</p> <p>Neuvokas perhe -menetelmän käyttöönotto varhaiskasvatuksessa. Menetelmä tukee varhaiskasvatuksen työtä perheiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämässä.</p>	<p>Hallintopalvelut</p> <p>Hallintopalvelut</p> <p>Hallintopalvelut</p> <p>Kianta-Opisto</p> <p>Perusopetus, varhaiskasvatus</p> <p>Varhaiskasvatus, neuvola, sote (Hellä-hanke tukena)</p>	<p>Talousarviokysely väh. 2 kertaa valtuustokaudessa</p> <p>Strategiakysely kerran valtuustokaudessa</p> <p>Uudistetut aloiteohjeet käyttöön vuoden 2023 alussa</p> <p>Laadittu</p> <p>Toteutus</p> <p>Otettu käyttöön</p>

	Varhaisen tuen tiimi lapsen ja/tai perheen tuen tarpeen kartoittamiseen ja toteuttamiseen.	Varhaiskasvatus, sote	
Yhteisölliset tapahtumat hyvinvoinnin ja osallisuuden luojana	<p>Säännöllisen harrastustoiminnan järjestäminen</p> <p>Kianta-Opisto tarjoaa kädentaitojen, liikunnan, musiikin, taideaineiden sekä yhteiskunnallisten aineiden opetusta kaiken ikäisille</p> <p>Terveys- ja liikuntatapahtumat yhteistyössä eri toimijoiden kanssa</p> <p>Kunnan järjestämät tapahtumat (Taiteiden yö, uudenvuoden vastaanotto, Ämmän kesäillat jne.)</p> <p>Kirjaston toiminta (lukukoira, näyttelyt, tapahtumat, monipuolinen aineisto, ryhmätyötila, pelitila)</p> <p>Taiteen ja kulttuurin tekemisen ja kokemisen mahdollistaminen ja Kaiku-kortti</p> <p>Musiikkiopiston konserttien ja kirjaston yhteistyön parantaminen</p>	<p>Kainuun musiikkiopisto, liikuntapalvelut, Kianta-Opisto, nuorisopalvelut, urheiluseurat, järjestöt</p> <p>Kianta-Opisto</p> <p>Liikuntapalvelut, kolmannen sektorin toimijat</p> <p>Suomussalmen kunta</p> <p>Kirjastotoimi</p> <p>Kulttuuripalvelut, Kianta-Opisto, Nuorisopalvelut</p> <p>Kainuun musiikkiopisto, kirjastotoimi</p>	<p>Kurssit, kävijämäärät</p> <p>Tapahtumat</p> <p>Toteutuneet tapahtumat</p>

	Haja-asutusalueiden latujen kunnossapidon tukeminen	Tekniset palvelut, latujen kunnossapitäjät	Kunnossapitosopimukset
Syrjäytymisen/yksinäisyyden ehkäiseminen	<p>Maahanmuuttopalvelujen kehittäminen</p> <ul style="list-style-type: none"> - varhaiskasvatuksessa tuki perheille - yhteistyön tiivistäminen maahanmuutto-ohjaajan ja pakolaisohjaajan kanssa <p>Ehkäisevä päihdetyö</p> <p>Ehkäisevän päihdetyön ja mielenterveyden edistämisen työryhmä</p> <p>Oppilashuoltoryhmän toiminta perusopetuksessa ja lukiossa. Tiivistetään yhteistyötä nuorisotoimen, poliisin ja lastensuojelun kanssa. Lisätään luokkien ryhmäytymistä.</p> <p>Koulukiusaamisen ja ennaltaehkäisyn menetelmät</p> <p>Mielenterveyshoitaja perusopetuksessa</p> <p>Kouluissa otetaan käyttöön poissaolo-seurantamalli</p> <p>Matalan kynnyksen kohtaamispaikat yhteistyössä seurakunnan ja järjestöjen kanssa</p>	<p>Hallintopalvelut, varhaiskasvatus</p> <p>Ehkäisevän päihdetyön työryhmä, Hyvän mielen kunta -hanke, Hyvän mielen kunta -hankkeen työkalupakki</p> <p>Laaja-alainen oppilashuoltoryhmä, poliisi, sote, SRK</p> <p>Sivistyspalvelut</p> <p>Sivistyspalvelut, sote</p> <p>Perusopetus</p> <p>Suomussalmen kunta, SRK, järjestöt</p>	<p>Maahanmuuttotiimin toimintasuunnitelma valmiiksi 3/2023 mennessä</p> <p>Työryhmän säännöllinen toiminta</p> <p>Käyntikerrat</p> <p>Otettu käyttöön</p> <p>Yhteistyö</p>

	<p>Digiopastuksen kehittäminen ja toiminnan jatkaminen</p> <p>Kianta-Opiston säännöllinen kurssitoiminta</p> <p>Kirjasto kuntalaisten kohtaamispaikkana</p> <p>Kirjastoauton aikatauluja muokataan palvelutarpeen mukaan ja vierailaan tapahtumissa</p> <p>Keruukaveri -toiminnan käynnistäminen</p> <p>Kaveritoiminnan laajentaminen (tällä hetkellä nuorisopuolella käytössä)</p> <p>Hankeyhteistyö</p>	<p>Kianta-Opisto, Kirjastotoimi</p> <p>Kianta-Opisto</p> <p>Kirjastotoimi</p> <p>Kirjastotoimi</p> <p>Hyvän mielen kunta -hanke, Arktiset Aromit ry, liikuntapalvelut</p> <p>Nuorisopalvelut, hyte-työryhmä, Hyvän mielen kunta -hanke</p> <p>Hyvän mielen kunta -hanke, Mukana elämässä - Itsemurhien ehkäisy Kainuussa hanke, Helposti lähelläsi (HELLÄ)- hanke</p>	<p>Toteutuminen</p> <p>Kurssit, kävijämäärät</p> <p>Aktiivinen toiminta</p>
<p>Viestintä osallisuuden ja kuntaidentiteetin rakentajana</p>	<p>HYTE-työn viestintäsuunnitelma</p> <p>HYTE-työn verkkosivujen kehittäminen</p> <p>Kunnan verkkosivujen uudistaminen</p> <p>Tervetulo-paketit uusille kuntalaisille</p>	<p>Hyte-työryhmä</p> <p>Hyte-työryhmä, hallintopalvelut</p> <p>Hallintopalvelut</p> <p>Hallintopalvelut</p>	<p>Laadittu vuoden 6/2023 mennessä.</p>

2. Viihtyisä ja turvallinen elinympäristö – huomioidaan Suomussalmen luontoarvot, viihtyisyys ja turvallisuus päätöksenteossa			
<u>TAVOITTEET</u>	<u>TOIMENPITEET TAVOITTEIDEN TOTEUTTAMISEKSI</u>	<u>VASTUUTAHOT</u>	<u>SEURANTAMITTARIT</u>
Paikallisen turvallisuustyön edistäminen	<p>Paikallisen turvallisuussuunnitelman laatiminen</p> <p>Liikenneturvallisuustyöryhmä</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liikennekasvatuksen korostaminen - Fiksusti kouluun-ohjelma - Fiksun mopoilun hanke <p>Huomioidaan esteettömyys rakentamisessa ja peruskorjauksessa</p>	<p>Suomussalmen kunta, jory</p> <p>Liikenneturvallisuustyöryhmä</p> <p>Tekniset palvelut, eri hallintokunnat</p>	<p>Laadittu valtuustokauden aikana</p> <p>Säännöllinen toiminta</p>
Viihtyisä ja turvallinen elinympäristö	<p>Kukkaistutukset kesäisin kasvihuoneissa itse kasvatetuista kukista</p> <p>Rakennuskannan selvitystyön ylläpitäminen</p> <p>Uuden koulun toimintaympäristö</p> <p>Vesistöjen kunnostukset</p> <p>Säännöstelyhaittojen vähentäminen</p> <p>Yksityisteiden kunnossapito ja avustaminen</p> <p>Katujen peruskorjaus (panos/vuosi on 450 000 – 600 000 euroa)</p> <p>Veneenlaskupaikat</p>	<p>Tekniset palvelut</p> <p>Tekniset palvelut</p> <p>Sivistyspalvelut, tekniset palvelut</p> <p>Tekniset palvelut</p> <p>Tekniset palvelut</p> <p>Tekniset palvelut, kunnanhallitus</p> <p>Tekniset palvelut</p> <p>Tekniset palvelut</p>	<p>Laadittu suunnitelma, toteutus</p> <p>Toimenpiteet</p>

	Ympäristöterveyden huomiointi – ympäristönsuojelumääräysten toimeenpano ja niistä tiedottaminen	Tekniset palvelut	
Yhteistoiminnalla viihtyisyyttä ja turvallisuutta	Yhteistyö kuntalaisten ja järjestöjen kanssa mm. erilaisissa hankkeissa, sekä latujen kunnossapidon, uimarantojen ja muistomerkkien yms. osalta Kianta-Opisto edistää yhteisöllisyyttä ja yhtenäisyyden kulttuuria monipuolisella tarjonnallaan Yhteistyö kyläyhdistysten kanssa	Eri hallintokunnat Kianta-Opisto Eri hallintokunnat, kyläyhdistykset	Yhteistyösopimukset
Tekniikalla luotettavuutta	Etäluettavat vesimittarit Vikailmoitukset sähköisesti Sähköisten asiointilomakkeiden lisääminen Uuden tuotantokeittiön koneissa ja kalusteissa huomioidaan ergonomia, kestävyys, energiatehokkuus ja hävikkiruuan vähentäminen	Vesihuoltolaitos Tekniset palvelut Hallintopalvelut Ruokapalvelut	Vähintään 25 sähköistä asiointilomaketta vuoteen 2024 mennessä
Varautumalla turvallisuutta	Varautumissuunnitelma	Suomussalmen kunta	Laadittu ja ajantasainen
Luonnon hyödyntäminen hyvinvointi- ja terveystyössä	Reitistöjen rakentaminen ja kunnostaminen, opasteiden päivittäminen Ulkoilualueista viestiminen	Tekniset palvelut Eri hallintokunnat	

	Varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa hyödynnetään lähiluontoa	Sivistyspalveltu, tekniset palvelut	
--	---	-------------------------------------	--

3. Suunnitelmallinen päätöksenteko – hyvinvointia ja terveyttä edistävä toiminta ja palvelut

<u>TAVOITTEET</u>	<u>TOIMENPITEET TAVOITTEIDEN TOTEUTTAMISEKSI</u>	<u>VASTUUTAHOT</u>	<u>SEURANTAMITTARIT</u>
Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen	<p>HYTE-ryhmän säännölliset kokoontumiset</p> <p>Terveydenedistämiskiivisuuden mittaaminen ja TEA-viisareiden seuranta ja raportointi kunnan päätöselimissä</p> <p>Hyte-työn tehokas viestiminen</p> <p>Kirjastopalveluiden hyvä saavutettavuus (mm. omatoimikirjasto)</p> <p>Edullisten harrastusmahdollisuuksien tarjoaminen</p> <p>Soveltavaa liikuntaa yhteistyössä Kianta-opiston kanssa</p> <p>Kouluruokailussa huomioidaan hiilijalanjälki ja kouluruoka-suositukset. Kasviruokaa on tarjolla päivittäin ja etniset ruokavaliot on</p>	<p>Hyte-työryhmä</p> <p>Hyte-työryhmä, eri hallintokunnat</p> <p>Hyte-työryhmä, hallintopalvelut</p> <p>Kirjastoimi</p> <p>Eri hallintokunnat, seurak, järjestöt</p> <p>Sivistyspalvelut</p> <p>Ruokapalvelut, sivistyspalvelut</p>	<p>Väh. 4 kokousta vuodessa.</p> <p>Tilanne tiedoksi toimielimille kerran vuodessa.</p> <p>Omatoimiaika ja kävijämäärät</p> <p>Ryhmät, kävijämäärät</p>

	huomioitu. Uudessa koulussa mahdollisuus aamupuuroon.		
Opiskelun ja jatkuvan oppimisen mahdollistaminen	Vapaa sivistystyö Osaamisperustaisuus Työllisyyden kuntakokeilu	Kianta-opisto, työllisyydenhoito	
Tehostetaan liikuntaa tukevan toiminnan kohdentamista (seuranta, viestintä ja analyysi)	Kuntalaisten liikunta-aktiivisuuden seuranta ja arviointi (sukupuoli, ikä) Perustetaan Move-toiminnalle seurantaryhmä tulosten hyödyntämiseksi Liikuntaneuvonnan seuranta Arkiaktiivisuuden lisääminen: luontoliikunnan, pyöräilyn ja kävelyn edistäminen	Liikuntapalvelut, Kianta-opisto, urheiluseurat ja -järjestöt Sivistyspalvelut, kouluterveydenhuolto Liikuntapalvelut, hyte-koordinaattori Tekniset palvelut, liikuntapalvelut, hyte-työryhmä	Vuosittaiset tapaamiset Lukumäärä
Ennakoidaan päätösten vaikutukset	Jalkautetaan käyttöön päätösten vaikutusten ennakoarviointi	Hallintopalvelut	Käyttöön viimeistään vuonna 2023
Huomioidaan erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat suunnittelussa ja toiminnassa	Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatiminen Työttömien kiinnittyminen työelämään eri keinoja hyödyntäen. Esim. työllisyyden kuntakokeilu, nuorten kesätyöllistäminen, palkkatukityöllistäminen, työllisyyspalveluiden	Sivistyspalvelut, hallintopalvelut Työllisyydenhoito, elinvoimapaalvelut, hallintopalvelut	Laadittu vuoden 2023 aikana

	<p>palveluvalikoima, elinkeinoysteistyö ja tiiviimpi yhteistyö koulutuksen järjestäjien kanssa.</p> <p>Oppisopimusmahdollisuuksien kehittäminen ja opinnollistamisen edistäminen</p> <p>Yhteistyön kehittäminen työllisyyden hoidossa ja oppisopimusopiskelussa toimialojen kesken</p>	<p>Elinvoimapalvelut, hallintopalvelut, sivistyspalvelut</p> <p>Kunnan eri hallintokunnat</p>	
Aktiivisella yhteistyöllä hyvinvointia	<p>Lausuntojen pyytäminen/työryhmäjäsenedydet ja yhteistyösuunnitelma hyvinvointialueen kanssa</p> <p>HYTE-toiminnan arviointi yhdessä hyvinvointialueen kanssa</p> <p>Yhteistyö Kainuun HYTE-verkoston kanssa</p> <p>Hävikkiruuan hyödyntäminen</p>	<p>Hallintopalvelut</p> <p>Hyte-työryhmä</p> <p>Hyte-työryhmä</p> <p>Ruokapalvelut</p>	Säännöllinen osallistuminen yhteispalaverihin
Toimiva kotouttamisprosessi ja johdonmukainen päätöksenteko	<p>Maahanmuutto-tiimin perustaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> - varhaiskasvatus - perusopetus - koulutus (K-O) -maahanmuuttopalvelut 	Hallintopalvelut	Maahanmuuttotiimin perustaminen vuoden 2022 aikana.

	Pakolaisohjauksen toimintamallin kuvaaminen	Hallintopalvelut	Toimintamallin kuvaaminen valmis 6/2023 (huomioiden kotoutumislain tulevat muutokset)
Kunnan saavutettavuuden kehittäminen	Asiakaspalvelu/asiointipisteen mahdollisuuksien selvittäminen Kunnantalon opasteiden päivittäminen ja esteettömyyskävely Huomioidaan se, että kaikilla ei ole mahdollisuutta sähköiseen asiointiin tai verkkosivujen seurantaan – mm. viestintä lehdessä, paperisten lomakkeiden ja postin käyttämisen mahdollisuus.	Kunnan eri hallintokunnat Tekniset palvelut Kunnan eri hallintokunnat	
Yrittäjyys osana Suomussalmen elinvoiman kehittämistä ja ylläpitoa	Yrityspalvelut, kuten yritysneuvonta osana elinvoiman edistämistä. Aktiivinen yhteistyö yritysten ja yrittäjäjärjestöjen kanssa tapahtumissa Yrittäjien tilannekatsaukset ja yritysvierailut.	Elinvoimapalvelut Elinvoimapalvelut Elinvoimapalvelut	Tapaamiset

10. OSA III VALTUUSTOKÄSITTELY

10.1 Suunnitelman laatijat

Tätä hyvinvointikertomusta ja suunnitelmaa on työstänyt monialainen ja poikkihallinnollinen työryhmä hallintojohtaja Anniina Niemelän ja hyvinvointikoordinaattori Hannastiina Piikiven koordinoimana. Laadintaan ovat osallistuneet muun muassa Hyte-työryhmä, kunnan kaikki hallintokunnat monipuolisesti, sekä Suomussalmen Nuorisovaltuusto ja Vanhus- ja vammaisneuvosto kevään 2022 aikana.

10.2 Suunnitelman hyväksyminen

Hyväksytty valtuustossa osaksi toiminnan ja talouden strategista suunnittelua: 20.6.2022 §xx

Lähteitä ja sivustoja

Anttiroiko, A. (1991). Kunnan oleminen ja olemus. Tampereen yliopiston kunnallistieteiden laitos. Julkaisusarja 2/1991. Tampere: Tampereen yliopisto.

Kuntaliitto. Sähköinen hyvinvointikertomus: <https://www.hyvinvointikertomus.fi/>

Suomussalmen kunta. Suomussalmen kuntastrategia 2017-2025. Saatavilla html-muodossa: https://www.suomussalmi.fi/wp-content/uploads/2021/12/Kuntastrategia_6_10_2017.pdf

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Sotkanet.fi. Tilastotietoja suomalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista: <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/haku>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. TEAviisari: <https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/tulokset>

Huono-osaisuus Suomessa indikaattorivertailu: <https://diak.shinyapps.io/karttasovellus/>